

Driemaandelijks tijdschrift
Tiende jaargang nummer 1
maart 1987

Orgelkunst

ORGELKUNST

Xde jaargang, nummer 1 — maart 1987

Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de
v.z.w. Vlaamse Vereniging ter Bevordering van de Orgelkunst.

Hoofdredakteur

Kamiel D'Hooghe

Redaktieraad

Luk Bastiaens, Antoon Fauconnier, Bernard Huys, Dr. Ewald Kooiman (Ned.), Ghislain Potvlieghe, Patrick Roose, Dr. Harald Vogel (B.R.D.).

Medewerkers

Jef Braekmans, Ignace De Sutter, Daniel Liévois, Jos Meersmans, Paul Raspé, Edmond Saveniers, Raymond Schroyens, Francis Van Bree, Koos van de Linde (Ned.), Jan Van Landegem, Gabriël Willems.

Secretariaat

Agnès Dumon, Beiaardlaan 1, B-1850 Grimbergen

Abonnement

«Orgelkunst», Grimbergen

rek. nr. 000-1587551-49

België : 400 F.

Nederland : 28,— Gld.

Andere landen : 500 BF.

Steunabonnement : 1.000 BF.

Voor de inhoud van de ondertekende artikels zijn alleen de auteurs verantwoordelijk.

Nadruk van artikelen uit dit nummer zonder toelating van de redactie is verboden.

Inhoud

		blz.
Belangrijke verjaardagen in onze Orgelwereld	<i>Hoofdredacteur</i>	3-7
Aspecten van het orgelonderricht in Vlaanderen	<i>K. D'Hooghe</i>	7-20
Reflectie op recente Van Peteghem-restauraties in Oost-Vlaanderen	<i>Gh. Potulieghe</i>	20-26
Geaktualiseerde werklĳst van J.B. Forceville	<i>P. Roose</i>	27-31
Klavierinstrumenten te Brugge in het kader van het Festival van Vlaanderen	<i>J. Braekmans</i>	32-34
Bouwstenen		34-35
Ter bespreking		36-37
Mededelingen		37-46
Agenda		47
Tijdschriften		47-48

Belangrijke verjaardagen in onze orgelwereld

Samuel SCHEIDT, 1587-1654, 400 jaar geleden geboren

Dietrich BUXTEHUDE, 1637-1707, 350 jaar geleden geboren

Pieter VAN PETEGHEM, 1708-1787, 200 jaar geleden gestorven

Aegidius-Franciscus VAN PETEGHEM, 1737-1797, 250 jaar geleden geboren

Felix Alexandre GUILMANT, 1837-1911, 150 jaar geleden geboren

Charles-Marie WIDOR, 1845-1937, 50 jaar geleden gestorven

Louis VIERNE, 1870-1937, 50 jaar geleden gestorven

Julianus Marie August DE BOECK, 1865-1937, 50 jaar geleden gestorven

Paul DE MALEINGRAU, 1887-1956, 100 jaar geleden geboren

— — — —

Verjaardagen zijn feestdagen, belangrijke verjaardagen worden met een glans omgeven. Speciale accenten worden gelegd en naarmate de betrokken persoon niet enkel in beperkte familie en vriendenkring bekendheid geniet maar door naam, faam en werk meer tot de openbaarheid spreekt, worden algemene verspreide gedachten en gevoelens precieser en veelvuldiger geformuleerd. Aan de spiritueel-artistieke bronnen van onze voorgangers en grootmeesters voeden wij ons. Wij bestuderen ze, wij verlangen er steeds dieper op in te gaan, wij exploreren de groei van de werken en trachten de wortels ervan te vinden in de biografie en de omringende wereld van de feestelingen.

Wij voelen er ons des te meer bij betrokken omdat alle herdachten ook invloeden vanuit de Lage Landen verwerkt hebben.

In 1587, vierhonderd jaar geleden, werd Samuel Scheidt geboren in Halle an der Saale, op ongeveer 40 km van Leipzig. Hij groeide er op in een milieu dat dooraderd was van het protestantisme, zowel in het schoolwezen als in de muziekpraktijk, in de kerkelijke als in de wereldlijke atmosfeer. Daarnaast speelden ook de «Stadtpeifer» een belangrijke rol.

Samen met Braunschweig en Nürnberg was Halle een centrum van de Duitse opera, opgericht in 1654.

Samen met Heinrich Schütz uit Dresden en Johann Hermann Schein, Thomascantor te Leipzig, is Scheidt de meest markante componist uit de eerste helft van de 17de eeuw.

Samuel Scheidt, na op 16-jarige leeftijd reeds organist benoemd te zijn aan de Moritzkerk, kwam op 21-jarige leeftijd naar Amsterdam om er gedurende twee jaar bij J.P. Sweelinck te studeren. In 1624 componeerde hij de «Tabulatura nova» die in Hamburg gepubliceerd werd. Het is een standaardwerk der Duitse orgelkunst geworden. Dit meesterwerk, ontstaan tijdens de beroerde tijden van de Dertigjarige oorlog, brengt de organisten voor het eerst in contact met de «Imitatio Violistica». Het is tevens een rijke studiebron voor registratievoorschriften.

De vingerzettingen of «Applicatio» in de vijfde variatie van «Ach, du feiner Reiter», van «Bicinium imitatione Tremula Organi duobus digitus in una tantum clave, manu dextra, tum sinistra» biedt uiterst kostbare lessen in articulatie.

In zijn visie op registratie en compositie heeft hij grote invloed ondergaan van zijn verblijf in Amsterdam.

In de Oude kerk, waar Sweelinck organist was, stonden in die dagen 2 orgels, allebei gebouwd door Niehoff en Suys.

Omwille van de 350ste verjaardag wordt Buxtehude eveneens in de volle zon geplaatst. Hij is beter bekend bij onze organisten, hoewel zijn muziek, tot voor enkele decennia nog beoordeeld werd als zijnde enkel van historisch belang, en dit dan nog louter als wegbereider van Johann Sebastian Bach.

Sweelinck, als leermeester van Scheidt, beïnvloedde het midden-duits orgelgebeuren. Ook de noordduitse orgelwereld stemde zich af op Sweelinck; via Scheidemann en diens leerling Matthias Weckmann wordt de lijn naar Buxtehude doorgetrokken.

Evenals Scheidt heeft Buxtehude aspecten van de Nederlandse orgelklank geproefd, zij het dan in Noord-Duitsland. Hendrik Niehoff uit 's Hertogenbosch bouwde o.m. in 1548-50 het orgel van de St.-Peter te Hamburg en in 1551-52, dit van de Johanneskerk te Lüneburg, terwijl het rugwerk van het Totentanzorgel in de Mariakerk te Lübeck grotendeels van J. Scherer afkomstig was.

De grote rijkelijk bezette orgels van de noordduitse hansasteden waren de inspiratiebron voor de retorische stukken van Buxtehude, Lübeck, Böhm en J.S. Bach, althans tijdens zijn jonge jaren.

Buxtehudes naam blijft verbonden aan het orgelspel in de Lutheriaanse kerkdiensten, aan het aantrekken van grote jonge musici als leerlingen, met name N. Bruhns, J. Mattheson, J.S. Bach en G.F. Händel, aan de rijk gekleurde, zeer contrasterende composities en aan de «Abendmusiken» te Lübeck.

Gebaseerd op de oude traditie, o.m. 100 jaar vroeger bij Sweelinck in de Oude kerk te Amsterdam, werden vanaf 1645 door Franz Tunder in de Mariakerk van de oude Hansastad Lübeck, stichtelijke orgelmuziek vertolkt om de zakenlui op te monteren.

De orgelbouwdynastie schoot wortel met Pieter Van Peteghem en werkte gedurende vier generaties volgens familietraditie op zeer hoog niveau. Wij zijn het aan hun groot vakmanschap verplicht hun werk met eerbied te benaderen.

Hun orgels hebben Frans-geïnspireerde disposities, met Vlaamse afwijkingen en eigenheden. De grote orgelkasten zijn dan weer verwant met de Oostenrijkse orgelstijl.

Over deze grote Vlaamse familie en haar orgelwerkzaamheden ligt nog veel studiewerk te wachten. Orgelkunst zal in 1987 zeker zijn steentje bijdragen.

In welk temperament werden deze instrumenten gestemd? Welke registratievoorschriften werden gehanteerd en welke literatuur werd vertolkt? W.A. Mozart heeft als jonge knaap gespeeld op het P. Van Peteghem-orgel van de Baudelooabdij te Gent. Dit orgel staat thans in Vlaardingingen. Ter herdenking van zijn maker wordt aldaar een Orgelweek gehouden in augustus e.k.

Charles Burney, de Engelse musicoloog, geeft eveneens verslag van het P. Van Peteghemorgel in Aalst en van de wijze van spelen van de plaatselijke organist, Boudewijn Schepers.

Om het pad van de Van Peteghems te effenen dient men stil te staan bij de wegbereiders en zeer speciaal bij J.B. Forceville, waarvan in dit nummer een geactualiseerde werkklijst gepubliceerd wordt door Patrick Roose. In deze jaargang zal deze auteur ook instaan voor artikels over het leven en werk van de stamvader Pieter Van Peteghem, en zijn eveneens jarige zoon Egidius-Franciscus. Passende Bouwstenen zullen deze bijdragen aanvullen.

De reflectie van Ghislain Potvlieghe op recente Van Peteghem-restauraties in Oost-Vlaanderen, wijst ons met de neus op de feiten. Met lipdienst conserveert men geen historisch erfgoed. Men moet het met deskundigheid, eerbied en begrip benaderen.

De Franse en Belgische symfonische orgelschool werd gegrondvest op het orgelonderwijs van Jacques Lemmens en Cesar Franck, van origine een Vlaming en een Waal, om via de Cavallé-Coll-orgels uitgedragen te worden over de wereld.

Mogen wij erop wijzen dat Alexandre Guilmant afkomstig is van Boulogne-sur-Mer, in het Nederlands «Bonon», een oud stadje in Frans-Vlaanderen, of de Nederlanden in Frankrijk.

Hij behoort dus een beetje bij ons. Daarenboven stamt hij uit een orgelmakersfamilie die contacten had met de toenmalige Vlaamse orgelbouw. Deze voedingsbodem heeft beslist oriëntatie gegeven aan de orgelkunst van Guilmant.

Hij studeerde evenals Ch.M. Widor, aan het conservatorium te Brussel, bij J. Lemmens en F.J. Fétis.

Ook Louis Vierne schrijft vanuit de inspiratie van zijn leermeester Widor met grote eerbied over Lemmens.

In ons Gedenkboek is, met een warm hart, een plaats overgehouden voor August De Boeck, die orgel studeerde bij de befaamde Lemmensleerling Alphonse Mailly en er in het conservatorium van Brussel in 1891, op 26-jarige leeftijd, 'het diplôme de capacité' voor orgel behaalde. Alles liet voorzien dat hij de opvolger van Mailly zou worden. Het viel anders uit. Hij was wel monitor van de orgelcursus en dit vanaf 1886 tot 1903. Vanaf 1892 tot 1895 was hij organist in de O.-L.-Vrouwkerk te Merchtem, waar hij zijn vader Florentinus en zijn schoonvader Jozef Briers opvolgde. In de Sint-Bonifaciuskerk te Elsene bespeelde hij van 1894 tot 1920 het mooie, erg donker gekleurde drieklaviers-orgel van Schyven, terwijl hij vanaf 1900 tot 1920 ook organist was in de kerk van de Ongeschoeide Karmelieten in het centrum van Brussel.

René De Mayer heeft de catalogus der werken opgemaakt. Naast heel wat liturgische composities met orgelbegeleiding zijn vijf orgelcomposities bekend. In een latere bijdrage komen we daarop terug.

Paul de Maleingrau studeerde aan het conservatorium te Brussel bij de opvolger van Mailly en eveneens een Lemmensleerling, Alphonse De Smedt. Hij werd er op zijn beurt orgelleraar vanaf 1931 tot 1952. Tussen de beide wereldoorlogen werd hij te Brussel geëerd als een groot componist. Zijn orgelcomposities worden veelvuldig gestudeerd in Europa en Amerika. Hij is zeker één van de belangrijkste vertegenwoordigers van de Belgische orgelschool. Met zijn verfijnde smaak, rijke cultuur en religieuze inspiratie wist hij ook een pleiade van organisten te vormen w.o. Herman Roelstraete, Pierre Froidebise, Marcel Druart, e.a.

Het doorbladeren van een verjaardagskalender kan inspirerend en stimulerend werken. «Kenner und Liebhaber» worden uitgenodigd in te gaan op een artistieke erfenis en gehoor te geven aan een schoonheidsboodschap.

de hoofdredacteur

Aspecten van het orgelonderricht in Vlaanderen

K. D'HOOGHE

Op 27 oktober 1984 gaf inspecteur Jos Van den Borre, naar aanleiding van het eerste Omer Van Puyveldeconcours, te Gent, in het Koninklijk Conservatorium, een lezing over «Het Orgelonderricht in het Secundair Muziekonderwijs in Vlaanderen».

Van het beschikbaar stellen van zijn nota's wordt hieronder dankbaar gebruik gemaakt.

In 1985 organiseerde de V.O.V. op 5 oktober een orgeldag in Sint-Niklaas. Ook hier kreeg het orgelonderwijs ruime aandacht. Zelf gaf ik daar een lezing die hieronder gepubliceerd wordt.

Op 28 oktober 1986 ging te Lokeren een studiedag door, andermaal gewijd aan het orgelonderwijs in Vlaanderen. De V.O.V. heeft een eigen publicatie in dit verband in het vooruitzicht gesteld.

Het Orgelonderricht in het Secundair Muziekonderwijs in Vlaanderen

De doelstelling van Inspecteur Van den Borre in de hierboven vermelde lezing te Gent op 27 oktober 1984, met betrekking tot het orgelonderricht in het Secundair Muziekonderwijs, was viervoudig, nl.

- een concreet overzicht geven van de toenmalige toestand,
- de aandacht vestigen op bepaalde problemen,
- suggesties naar voren brengen die het orgelonderricht veelzijdiger kunnen oriënteren,
- de belangstelling voor het pijporgel te activeren.

De elementen waarop de gegevens van dit referaat steunen, bestonden uit :

- mondeling en schriftelijk contact met verschillende orgelleraars die sinds jaren werkzaam zijn in het orgelonderwijs,
- persoonlijke ervaringen van Inspecteur Van den Borre, met de orgelpraktijk in het muziekleven en met het orgelonderricht in de muziekscholen, muziekacademies en stedelijke conservatoria.

Hoe wordt aan orgelstudie gedaan ?

Sommigen doen het door zelfstudie, al dan niet gebaseerd op leerboeken. Cijfers zijn hiervan onbekend. De resultaten zijn meestal weinig renderend. Toch zijn er enkele ronduit merkwaardige orgelliefhebbers die via zelfstudie en improvisatie tot een ongewoon resultaat geraken.

Het privé-onderricht komt thans eerder zelden voor. Wegens de beperkingen en het verbod tot uitbreiding in de bestaande muziekscholen is het niet denkbeeldig dat nieuwe liefhebbers zich terug zullen richten naar privé-leraars.

De privé-scholen, -huizen, -firma's maken publiciteit met het aanbieden van orgellessen voor het bespelen van een electronium, dit hoofdzakelijk met commerciële bedoelingen.

Zij zijn her en der verspreid en vangen heel wat geïnteresseerden op. Enkele hiervan ontdekken later het pijporgel en stappen over. Dit gaat meestal gepaard met niet geringe moeilijkheden omdat voor een goede toonvorming totaal andere eisen gesteld worden. De kosterscholen, voor de opleiding van koster-organisten, functioneren niet meer sinds geruime tijd. Nochtans waren deze scholen vanuit de 19de eeuwse traditie belangrijke schakels om het orgel-

spel te beoefenen. Heel wat onderwijzers kregen er een liturgisch-muzikale roeping. Heel wat goede musici kregen er hun basisopleiding o.m. Herman Roelstraete, Jozef D'Hollander en ondergetekende.

Men leerde er piano en orgel spelen, zingen, liturgie, harmonie en praktische harmonie, gregoriaans en begeleiding. Parallel hiermee bestond in het Lemmensinstituut een zaterdagcursus. Het opgeven van deze opleidingsvorm is jammer voor de orgelpraktijk in de eredienst.

De vrije en officiële instituten voor secundair en hoger muziekonderwijs bieden nu, in tegenstelling met vroeger, de ruimste waaier aan mogelijkheden in orgelonderricht. De belangstellenden vinden hier de meest gangbare manier om aan orgelstudie te doen.

1. *De orgelcursus* richt zich uitsluitend naar het pijporgel alhoewel de invloed van het electronicum niet te ontkennen valt. Inspecteur Jos Van den Borre werkte een schema uit waaruit blijkt dat in de helft van de muziekscholen, academies en Stedelijke Conservatoria een orgelcursus wordt gegeven.

Hierin volgen ongeveer 900 leerlingen les. Meer dan vijftig orgelleraars geven les. De \pm 410 lessen vertegenwoordigen ongeveer 20 voltijdse leeropdrachten.

Per soort muziekinstelling ziet de opsplitsing er als volgt uit :

	aantal	aantal met orgelcursus	aantal leerlingen met orgelcursus
Stedelijke Conservatoria	6	4	66
Muziekacademies	59	36	60
Muziekscholen	32	8	25
Kunsthumaniora's	4	4	100

Dit resulteert in het feit dat op 101 scholen, er 52 zijn met een orgelcursus. 51,5 % van de scholen hebben een orgelcursus. Daartegenover staat dat de \pm 900 orgelleerlingen ongeveer 1 % uitmaken van het leerlingenaantal en dat de 54 leerkrachten \pm 2 % uitmaken van het aantal leerkrachten.

2. *De Orgelleraar* heeft over het algemeen een zeer gunstig profiel omdat :

- allen een degelijke vorming genoten die inherent is aan de opleiding zelf en aan de omringingsvakken,
- verschillende onder hen in de maatschappij een belangrijke

- functie uitoefenen als kerkorganist of als koorleider, en derhalve betrokken zijn in het muziekleven,
- tal van orgelleraars actief zijn als uitvoerend musicus, zowel als organist, clavecinist, pianist, koorleider, animator,
 - zij niet zelden organisator zijn van orgelfestivals, wedstrijden excursies, concerten van religieuze muziek, concerten van historische muziek,
 - enkelen onder hen ook bedreven zijn in de compositie, de improvisatie, het arrangement.

Is het niet merkwaardig te noemen dat een vrij hoog aantal orgelleraars naderhand door het directeurschap van een muziekinstelling wordt aangetrokken. In de vier hogere muziekinstellingen is de leiding in handen van vier directeuren die allen orgelstudies deden. In het secundair muziekonderwijs zijn ongeveer 25 % van de directeuren ook organisten.

3. *De orgelcursist* heeft een leeftijd die varieert van 9 tot ... 70 jaar en wordt gerecrueteerd uit de meest verscheidene milieu's en beroepen, gaande van de amateur tot de aspirant-beroepsmusicus, van de arbeider tot de universiteitsprofessor. Vroeger bestond de orgelcursus hoofdzakelijk uit jongens en mannen, thans groeit de interesse meer en meer bij de meisjes en de vrouwen.

De aanleiding om de orgelstudie aan te vangen is o.m. te zoeken in :

- interesse opgewekt door het beluisteren van orgelspel tijdens de eredienst,
- de aantrekkingskracht door de mogelijkheden van het instrument,
- het bezit van een electronium,
- het advies van de ouders, leerkrachten, vrienden.

Uit dit alles blijkt dat het schijnbare toeval nog een grote rol speelt.

De doelstellingen van deze leerlingen worden gezien als

- een vooropleiding tot beroepsmusicus,
- een opleiding tot (niet-professionele) kerkorganist,
- een hulpmiddel om een plaats te verwerven in de wereld van de ontspanningsmuziek,
- zinvolle vrije tijdsbesteding met het oog op een persoonlijke vorming en verrijking.

4. *Het instrument* als lesinstrument is in 75 % van de gevallen een pijporgel, waarvan zeven op tien in een kerk of kapel staan. Het is aldus een eenvoudig rekensommetje te concluderen dat 25 % van de orgelklassen het moeten stellen met een electronium.

5. *Het leslokaal* is in 55 % van de gevallen een kerk of kapel. 40 % gaat door in een lokaal van de school zelf en de overige 5% zoekt een uitweg in andere lokaliteiten als een gemeentelijke turn- of feestzaal, e.a.

6. *De orgelcursus* biedt inhoudelijk een zeer uiteenlopend spectrum aan voor-kennis van de leerlingen. Bij velen, zonder voor-kennis, ligt hier de eerste kennismaking met instrumentale mogelijkheden en vereisten.

Tal van directeuren en/of leraars eisen een voorafgaande pianoopleiding van één of twee jaar. Het is niet uitzonderlijk dat leerlingen de orgelstudie aanvatten na een hogere graad A voor piano of zelfs na een Uitmuntendheidsgraad te hebben behaald. De opleiding is nog te éénzijdig, nl., te uitsluitend scholastisch gericht. Het orgel als begeleidings- of basso-continuo-instrument komt omzeggens niet aan bod. Het officiële programma laat ook weinig ruimte aan persoonlijke initiatieven van de leerkrachten, gericht naar de noden van de leerlingen en de praktische en stilistische mogelijkheden van de plaatselijke instrumenten.

De didactiek en de methodiek berust nog te frequent op het pragmatisch aanleren van enkele examenstukken die gespeeld moeten worden op de manier waarop de leraar ze destijds ook heeft geleerd. Weinig of geen aandacht wordt besteed aan 'groepsgericht' onderwijs, wat met orgel eveneens te realiseren valt. De improvisatiekunst komt veel te weinig aan bod. Dit zou nochtans een wezenlijk deel van de orgellessen kunnen worden.

Met de registratiekunst zijn heel wat leraars zelf niet in het reine. Mede daarom wordt hierover al te weinig inzicht doorgegeven. Stijlbewustzijn en stijldifferentiatie is bij elk afzonderlijk stuk, elke componist en elke periode de kans om de geest van leerling en leraar te verruimen. Vele kansen blijven onbenut. Nochtans is elke professioneel vandaag de dag gehouden zelf inzicht te hebben in de stroom van beschikbare informatie.

De articulatie van een Bachwerk zal totaal anders zijn dan de legatostijl van Dupré. Daarom moet men met bepaalde edities een grote voorzichtigheid aan de dag leggen. Zij zijn op vele gebieden misleidend.

De repertoirekeuze dient zo gedifferentieerd als mogelijk en zo doelmatig als wenselijk te zijn. Kan een kind geen eenvoudige klaviermuziek met oude vingerzettingen spelen? Het ongeoefende kind speelt bijna spontaan met oude vingerzettingen op het klavier. Is daarnaast een legatospel niet veel moeilijker? Het komt erop aan een grote vaardigheid te ontwikkelen, samen met een rijk gecultiveerd klankvoorstellingsvermogen.

7. *Enkele bijzonderheden, eigenaardigheden en feiten op een rijtje.* Er zijn nog stedelijke conservatoria waar geen orgelcursus bestaat. In tegenstelling hiermee zijn er enkele muziekscholen (2de reeks) die een bloeiende orgelklas hebben met soms meer dan 50 cursisten.

In bepaalde scholen zijn er 10 à 12 pianoleraars, echter geen orgelleraar.

Niet uitzonderlijk is de volgende situatieschets: een leerling studeert thuis op een electronium in een gezellige kamer, krijgt in de school les op een klein pijporgel en legt examen af op een groot kerkorgel.

In weer andere scholen krijgen de leerlingen van de lagere graden les op een electronium van de school en de meer gevorderde komen terecht op een pijporgel in de kerk.

Tot zover het referaat van Inspecteur Van den Borre.

— — — —

Over Orgelopleiding

De lezing, gehouden op de Orgeldag te Sint-Niklaas op 5 oktober 1985, brengt enkele sterke herinneringen uit de eigen opleiding naar voor, en schetst tevens een beeld van de vakopleiding zoals die zou kunnen opgevat worden.

De integrale tekst van deze lezing wordt hierbij afgedrukt:

Alle goede dingen bestaan uit drie. Ik wil dan ook mijn uiteenzetting onder drie grote punten onderbrengen:

De opleiding van de organist;

De groei van de organist;

De organist-musicus en deskundige.

Parallel aan deze drie punten loopt evenwel onafscheidelijk de organist in zijn verhouding tot de liturgie en de eredienst.

Als U mij toelaat zou ik ter verduidelijking van de opleiding het liefst uit eigen ervaring spreken. Met mijn 55 jaren kan dit

enerzijds een klein stukje geschiedenis worden, anderzijds zullen er ongetwijfeld nog veel herkenningspunten aan vast zitten. Meteen wil ik hulde brengen aan mijn leraars die mij als leerlingstudent wisten te voeden en te stimuleren; twee essentiële elementen in de opleiding.

Raoul Steppe, koster-organist te Nieuwkerken-Waas, dompelde mij onder in de Tilborgs-Lemmenstraditie met de studie van Laudate I en II van Oscar De Puydt. Hij was een goed pedagoog en gaf mij zorgvuldig beproefde speelwijzen door nl. de knepen van vingersubstitutie en -overlegging en glissando om te komen vanuit complexe vingerzettingen tot een goed legato, denke legato absolu, of nog duidelijker, legatissimo.

Bij hem mocht ik eveneens theoretische studies aanvatten. Steppe overspoelde mij met de denkwereld van Riemann, de grote Duitse muziekgeleerde, waardoor ik voor de eerste maal in contact kwam met de grote Duitse muziekwereld. Aldus werd ik door mijn leermeester geïnitieerd in de grote Lemmenstraditie en in de zoektocht naar de bron van de Duitse muziek, de harmonie, het cantopunt en naar Bach.

Steppe sprak met grote waardering over zijn orgel, een Van Peteghemorgel. Naderhand liet hij het transformeren en o.m. uitbreiden met een gebrevetteerde uitvinding nl. een ruggesteun voor het bedienen van de zwelkast, dit om intussen de voeten vrijelijk te laten pedaal spelen.

De basis van het gregoriaans en van de geschiedenis van de liturgie in samenhang met het desbetreffend maatschappijbeeld en de kerkmuzikale praktijk werd voor mij ontplooid door Ignace De Sutter, hier in de Bisschoppelijke Normaal- en Kusterschool. Hier werd mij de bron van onze Westerse muziekcultuur aangewezen. De ontdekkingstocht in vele eeuwen gregoriaanse zangen leerde mij de modaliteit, de flexibiliteit van het vrije ritme en de golvende arsis en thesis bewegingen in klein en grote lijnen. Daarna verliet ik als 17-jarige het veilig nest van het Soete Waasland om verder stroomopwaarts op zoek te gaan naar een «school». Ik ging naar het Lemmensinstituut, toen sterk als hogere kerkmuziekschool geprofileerd in de traditie van Lemmens, De Puydt, Van Nuffel en Peeters.

Kan. Edgard De Laet heeft mij er verbaasd met een ongewone verklaring. Wij bespeelden het elektrisch Klaisorgel. Hij vroeg

onze aandacht voor het loslaten van de toetsen en vond dit even belangrijk als de aanslag.

Harald Vogel, de bekende Noordduitse orgelmeester heeft aan dit gegeven in recente jaren eveneens veel aandacht gewijd ; hierbij uitgaande van goede mechanische orgels met staartklavieren.

Bij Flor Peeters studeerde ik vanaf 1949. Er werd aandacht besteed aan de vingerzetting volgens de Bach-uitgave van Dupré. De fraseringsbogen in zijn eigen composities werden zeer precies gevolgd. De Franckcomposities werden bestudeerd, meestal vanuit de Peeters-editie. Zij werden uitgevoerd in een doorgedreven legatostijl, zoals die beschreven wordt in de Dupré- en Peeters orgelmethode. De registratievoorschriften van Franck werden precies opgevolgd met uitzondering van de Voix humaine, die stevast vervangen werd door de Voix Céleste en de tenorsolo van het Adagio van het derde koraal dat uitgevoerd werd met een tongwerk (Kromhoorn) in plaats van de grondstemmen van het positief.

Peeter beriep zich op de oudste traditie. Hij was een grote vriend en bewonderaar van Tournemire. Het boekje van Ch. Tournemire over de orgelwerken van C. Franck heeft hem ongetwijfeld geïnspireerd. Peeters was zeer streng voor de vertolking van de werken van C. Franck. Zowel het ritme, de frasering, de macro- en microstructuur, de flexibele beweging als een onberispelijke techniek werden vereist.

Zijn onderricht werd ook gevoed met de studie van de Nederlandse Meesters, zoals wij die nog kennen uit zijn drie grote boeken. Deze uitgave met hun brede fraseringsbogen en virtuoze pedaalzettingen van manualiterbaslijnen bij Sweelinck e.a., gepaard aan sterk gedateerde registratievoorschriften, bestemd voor elektrische orgels, werden doorkruist met zin voor kleurrijke articulatie die verwijst naar de invloed van wat wij nu neo-barok noemen. Deze nieuwe oriëntatie is ook te vinden in zijn «Zehn Orgelchoräle».

Ik herinner mij ooit in het Lemmensinstituut eens les gekregen te hebben over de dispositie van het orgel van de St.-Salvatorskathedraal te Brugge, waarbij Flor Peeters verwees naar de rijk gedifferentieerde disposities van Schnitger. Vanaf 1950 speelde hij alle trillers in het Bachœuvre met de bovennooit. Hij was ongetwijfeld in Vlaanderen één der allereerste. Hij baseerde zich hiervoor op bronnenstudie. Hetzelfde gold voor de studie van de Franse muziek, van de uitgewerkte articulatie in «La Tono-

technie» van Le Père Engramelle, zoals die te vinden is in «L'Art du Facteur d'Orgue» van Dom Bédos. Dit inspireerde hem tot licht gearticuleerd orgelspel, vooral in de rococomuziek. In de vijftiger jaren schreef Peeters een entoesiast artikel over de Skandinavische orgelbouw die zich op de barok oriënteerde. Persoonlijk bleef hij trouw aan het elektrisch orgel waarmee hij als orgelvirtuoos grote dagen mocht beleven.

In mijn studiejaren was alles overduidelijk. Men liet geen ruimte voor vragen. Men diende te spelen zoals de meester dit verwachtte. De wetten van het orgelspel waren gebaseerd op de Lemmens-traditie, ja zelfs via hem op Bach zelf. Dit alles was traditie en werd tot wet. Het ging zo ver dat het orgel totaal anders gefraseerd en gearticuleerd werd dan op de viool of de hobo of in het orkest. Het orgel had zijn geëigende traditie. Het was deze van het legatissimo.

Vanuit de ervaringen van de leerschool, levend in onze tijd, met de kennis en de informatie waarover men thans kan beschikken, zowel instrumentaal als muzikaal, theoretisch en praktisch, kan men een actueel opleidingsprofiel vooropstellen. Dit omvat :

- een gedegen vakkennis,
- een uitgebreide kennis van literatuur,
- belangstelling, inzicht en kennis van de eigen kenmerken van de diverse orgeltypen, orgelscholen, orgelstijlen en orgellandschappen,
- diverse theoretische bronnen ter studie met betrekking tot de historische instrumenten,
- historische muziekpraktijken, vanuit de muziek, de instrumenten, de muziekwetenschap, de tractaten,
- kennis van de nieuwe muziek.

Speciaal wil ik hier het projectonderwijs onder de aandacht brengen ; projectonderwijs als aanvulling op de leer- en de examenprogramma's. Het samen uitwerken van projecten werkt stimulerend voor alle betrokkenen.

Uit het geheugen wil ik er enkele vermelden waarbij ik mijn waardering uitdruk voor mijn orgelleerlingen die dit alles hebben gerealiseerd.

Buxheimer Orgelbuch, Sweelinck en Tijdgenoten, Spaanse orgelmuziek, Engelse orgelmuziek, Orgelmis Frescobaldi, De Grigny, Bach, Kunst der Fuga, 18 Orgelchoräle, de Partita's en het Orgel-

büchlein, omkaderd door vrije werken van Bach, de orgelconcerti van Händel, de koralen van Brahms, Franse symfonische orgelmuziek, Reger, Alain- en Messiaencycli. Een ontdekkingsstocht in de Belgische en Nederlandse orgelliteratuur, harmoniummuziek, avant-garde programma's e.a.

Het spreekt vanzelf dat het projectonderwijs onmiddellijk de vraag oproept naar de passende kwaliteitsvolle instrumenten, te zoeken in binnen- en buitenland. Het contact met deze culturen is noodzakelijk voor de opleiding en vooral voor de vorming van de jonge musicus-organist.

Goede instrumenten, goed gemaakt, met goede klankverhoudingen, met ambachtelijke degelijkheid neergezet, met smaak en cultuur op niveau uitgewerkt zijn basisgegevens voor een goede vorming die verder reikt dan het foutloos spelen van een tekst.

De leerling dient opgeleid te worden tot een orgelkenner met inzicht in de orgeltechniek en de klankgeving.

De orgelleraar van zijn kant dient :

- het repertoire didactisch en methodologisch te doorgronden en in staat te zijn om het met woord en daad toe te lichten,
 - als kunstenaar en pedagoog belangstelling en inzicht te hebben in de diverse leerprocessen van leerlingen van verschillende leeftijd, verschillend niveau, verschillende motivatie, karakter en uiteenlopende doelstellingen.
- Dit geldt zowel voor de ontwikkeling van de techniek als van de goede smaak.
- vanuit een duidelijk gericht concept flexibel omspringen met methoden en de studie van het repertoire,
 - de leerlingen/studenten op hun niveau te voeden en te stimuleren.

Orgelleraars en orgelleerlingen dienen naast de dagelijkse studie en oefening door verdiepende lectuur hun inzicht te scherpen om de muziek haar recht te geven. Deze zorg is belangrijker dan het bezig zijn met de persoonlijke carrière.

De muziek spreekt ons het meest aan wanneer wij haar beluisteren of beoefenen, minder wanneer wij erover denken.

Waardevolle instrumenten, de grote muzikale voorbeelden van componisten en vertolkers en de liturgische aanpak op niveau zullen ons het meest aanspreken.

De dingen hebben meer kracht dan hun naam. Daarom moeten

de pedagogen, de organisten, de liturgen het levende voorbeeld boven de woorden verkiezen.

De groei tot organist-musicus

Eens de kiemen gelegd in de opleiding moeten deze verder gedijen. De genoten opleiding wordt bij een gemotiveerde leerling geconfronteerd met zoveel facetten van het orgel- en organistenleven dat een verruiming en een uitbouw tot normale evolutie zou moeten behoren.

Nog even putten uit eigen ervaring :

In «De Schalmei» leerde ik het historisch orgel in Vlaanderen ontdekken. In 1947 werd ik organist op het mooie Van Peteghem-orgel in Verrebroek. Het was voor mij een ongelooflijke leerschool. Wadorsymfonieën of grote Bachcomposities konden er niet gespeeld worden. Vanuit dit zeer mooie instrument, enkel met handpomp bediend, moest ik mij wel omscholen.

In die tijd was daar geen belangstelling voor in het organistenmilieu. Men vond deze instrumenten met hun ouderwetse registertrekkers totaal voorbijgestreefd.

Een andere sterke tijd werd het orgelcongres in 1951 te Tongerlo waar gesproken werd over orgelmetalen, waar G. Verschraegen een concert gaf met zogenaamde kleinorgelliteratuur, waar N. Dufourcq sprak over het minder verzorgde orgelspel van C. Franck en over de techniek van Ch.M. Widor, leerling van Lemmens.

Rond de jaren '60 werd ik tijdens de voorbereiding van een orgelconcert te Haringe met zeer veel problemen geconfronteerd. De vingerzetting die ik voorheen toepaste op het kathedraalorgel van Brugge was niet bruikbaar en diende totaal gewijzigd.

Door mijn reizen en contacten met de Skandinavische landen werd mijn interesse erg verruimd in de richting van het mechanische orgel met een goed gedoseerde structuur.

Hierdoor geïnspireerd bouwde Paul Anneessens in 1963 voor mij een mooi positief, waarbij ten dele werd uitgegaan, van studie van historische instrumenten in het Instrumentenmuseum te Brussel.

Op dit instrument heb ik totaal andere dingen geleerd dan op het kathedraalorgel. Hier leerde ik wat articulatie is, hoe men moet articuleren.

De ontroering en de schok die ik ervaarde bij het zien van het Haarlems Müllerorgel in de ateliers van Zsigmund Zachariassen

(Marcussen), enkele dagen voor het plotseling overlijden van deze sterke orgelpersoonlijkheid, heeft mij andermaal verduidelijkt dat orgelspel en orgelkunst vertrekken bij een goed instrument.

De noodzaak van liturgische vorming

De mens wordt bedreigd door willekeur en door een wereld van onpersoonlijke demonen van eigen vinding die de muziek degraderen tot achtergrondgeruis, ook in de kerk, zowel buiten de eredienst als er middenin.

Men draait er orgelmuziek, zingmuziek, speelmuziek, draaimuziek, luistermuziek, plaatmuziek, bandmuziek, achtergrondmuziek, voorgrondmuziek, stemmingsmuziek en religieuze muziek.

Tijdens de uitvaartdiensten en huwelijksvieringen kan men triestige en potsierlijke toestanden meemaken.

De virtuositeit waarmee klankinstallaties bediend worden kent geen grenzen. Elke stilte wordt ons onthouden. Elk niveau eveneens.

Bij de crematie draait men in het crematorium ook een plaatje ; men doet het uit louter armoede. Het is het einde, het dieptepunt, het nulpunt.

De orgelcultuur is door de eeuwen heen steeds gegroeid uit en verweven met het geheel van de kerkmuziek. Vanuit de kerkmuziek groeit de organist en niet andersom.

Liturgie, hymnologie en gregoriaans zijn noodzakelijke elementen in de vorming van de kerkmusicus. Dit type van kerkmusicus dient kerkbetrokken te zijn en als kerkmusicus aanvaard te worden in een gemeenschap. Vanuit deze basisgegevens kan de bereidheid groeien om volwaardig met kerkmuziek, geïntegreerd in de liturgie, om te gaan.

Aldus dient binnen de organistenopleiding voldoende aandacht gegeven te worden aan improvisatie, begeleiding en praktische harmonie. Vanuit deze verworvenheden kan de organist zich innerlijk en muzikaal volledig verenigen met de gemeenschap die liturgie viert.

De organist kan door «Leitmotive» een eredienst inleiden en verbinden. Hij kan de stemming aanbrengen, een lied suggereren, steunen, begeleiden, leiden, commentariëren. De muzikale kleur van de bekende motieven werkt verhelderend op de liturgie. Tijdens de opleiding dient het gregoriaans als basis en als

openingspoort naar de praxis van de oude muziek aangeleerd. De kerkmusicus staat in dienst van de liturgie, de organist eveneens. Aldus dient hij de jongste eisen van Vaticanum II te kennen en te integreren in zijn taak.

De kerkmusicus is meer dan een muziekestheet. Hij dient de grondlaag van de liturgische expressie te leggen.

De kerkmuzikale vakopleiding moet vertrekken van deze grondprincipieën omtrent de liturgische muziek. Deze studie kan men niet verwijzen naar één instituut. Men moet ze aanreiken aan alle betrokkenen, organisten en koorleiders in de eerste plaats. Resumerend wil ik stellen dat Orgelvakonderwijs

- dient te gebeuren op goede instrumenten (meestal is dit niet het geval),
- dient uit te gaan van eerbied voor deze instrumenten ; vanuit de aanslag, de registratie en de algehele benadering,
- dient uit te gaan van de studie en de terminologie van de orgelbouw,
- dient een ruime plaats in te bouwen voor de studie van de eigen orgelgeschiedenis, de orgeltypen, de orgellandschappen en de spelpraktijk,
Dit gebeurt zeer sporadisch, daarom weten onze conservatoriumstudenten en afgestudeerden weinig raad met onze historische orgels, waardoor deze verwaarloosd en geminacht worden, omdat men er geen Bach of Messiaen kan op spelen,
- dient gebaseerd te zijn op de studie van historische tractaten, betreffende compositie, spelpraktijk, maatschappij- en cultuurbeeld.
Dit gebeurt te weinig, meestal benadert men de muziek vanuit een eigen standpunt dat dan veralgemeend wordt. De eigen stijl wordt verheven tot universele stijl,
- dient een zo ruim mogelijk repertoire van historische en hedendaagse muziek aan te reiken en te bestuderen, ook buiten de specifieke orgelmuziek,
- dient zo ruim mogelijke informatie aan te reiken betreffende allerlei orgelactiviteiten en publikaties,
- dient uit te gaan van een opleiding in de liturgische traditie en functie, de hymnologie en het gregoriaans. In de Belgische conservatoria staat deze opleiding niet op het programma. Veel orgelleerlingen hebben er ook maar matig interesse voor,

— dient te steunen op een degelijke kerkmuzikale praktijk. De laatste jaren kent men een verval zonder weerga. Hier en daar is een kentering voelbaar.

De Organist-musicus en deskundige

Een harmonische groei en ontwikkeling vindt zijn uitmonding in het natuurlijk gezag dat de organist als musicus en als kenner van zijn instrument verwerft.

Dit gezag heeft zijn weerklank in een goed speler, in een belangrijk pedagoog of in een goed orgelkenner en in een geïnspireerd kerkmusicus.

Deze gezagvolle autoriteiten zijn het die bij tijd en wijle de orgelcultuur uit het slop halen of die bekwaam zijn continuïteit te bieden, of een verruiming op gang te brengen.

Alhoewel de humane vorming hier niet uitdrukkelijk vermeld wordt, is zij nochtans inherent aan een gedegen, ruime en ge-disciplineerde organist-musicus vorming.

Bezig zijn met muziek is leven met en in een rijke wereld, gevoelig voor de harmonische kringloop van trillingen en ritmen.

De harmonie der Sferen van Pythagoras of «De muziek der Sferen» van Max Wildiers kan hierbij een inspiratiebron zijn. Zij waarborgt cultuur en schenkt ons een wereldbeeld.

Reflectie op recente Van Peteghem-restauraties in Oost-Vlaanderen

Lezing gegeven als inleiding op de orgelexcursie van 16 oogst 1986 in het Stadhuis van Dendermonde

Ghislain POTVLIËGHE

Vier generaties VAN PETEGHEM hebben de Vlaamse rococo-orgelbouw een eigen gestalte gegeven, en dit over een periode die loopt van ca. 1733 tot ca. 1870, waarna hun kunst, onder druk van de romantische visie, is ten onder gegaan.

Voor het eerst in de zuidnederlandse orgelbouwhistorie wordt met de Van Peteghems een zekere vorm van *gecommercialiseerde*

orgelbouw toegepast. Men dient een onderscheid te maken tussen *gecommercialiseerde* en *geïndustrialiseerde orgelbouw*.

Deze orgelmakersfamilie die vier generaties lang heeft gewerkt, en waarvan we tien leden kennen die samen met hooguit een tiental arbeiders actief waren, heeft merkwaardig genoeg nooit *generatie-konflikten* meegemaakt.

Binnen het globale oeuvre der Van Peteghems — dat uit een 400-tal werkstukken bestaat — is er een vanzelfsprekende continuïteit, waar binnenin een ongelooflijke *diversiteit* waarneembaar is. Dit laatste werd ons duidelijk gemaakt door de recente restauraties van Van Peteghemorgels.

Hun oeuvre laat zich dan ook zeer moeilijk in *stijl-periodes* indelen. De Van Peteghems passen zich zeer soepel aan bij bepaalde eisen van opdrachtgevers i.v.m. de architectuur van het orgelmeubel, en, wat eigenlijk nog minder bekend is gebleven, zij experimenteerden veelvuldig met mensuren.

De Van Peteghems waren zeer zelfbewuste orgelmakers. Tijdens de periode van ongeveer anderhalve eeuw van hun activiteiten zouden hun collegae zich niet riskeren aan de transformatie van een Van Peteghemorgel.

Hun kwaliteiten werden dan ook erkend door organisten, organografen en door de geestelijke en wereldlijke overheid : enkele voorbeelden :

« ... den fameusen orgelmaecker N. van Petegem .. syne gemelde excellentie ... »

De Mechelse Stadsmagistraat, 1777.

« den al-om beroemden Orgelmaker Dhr. van Peteghem ... »

Willem Lootens, stadsorganist te Midelburg (Ned.), 1778.

« Ces instruments ... peuvent encore aujourd'hui servir de modèle aux jeunes gens qui se destinent à la carrière de la facture d'orgues ».

G.J. Gregoir, 1865.

« Het voorgestelde orgel » (van Eg.-Fr. Van Peteghem, 34 register, 2 klav. zelfstandig pedaal, anno 1791) *is niet geschikt voor de eredienst in onze tijd, noch voor mogelijkheid van de uitgebreide orgelliteratuur uit te voeren. Zelfs de meeste orgelwerken van Bach en zijn tijdgenoten kunnen hier niet worden uitgevoerd om wille van de gebrekkige bezetting van pedaal. Zijn onze kerkorgels misschien instrumenten geworden om alleen concerten van oude*

muziek te geven. Dan plaatst men ze beter in een museum van oudheden!».

Advies van de Bisschoppelijke Orgelcommissie van Oostvlaanderen gericht aan de Kerkfabriek van Lebbeke, in 1972.

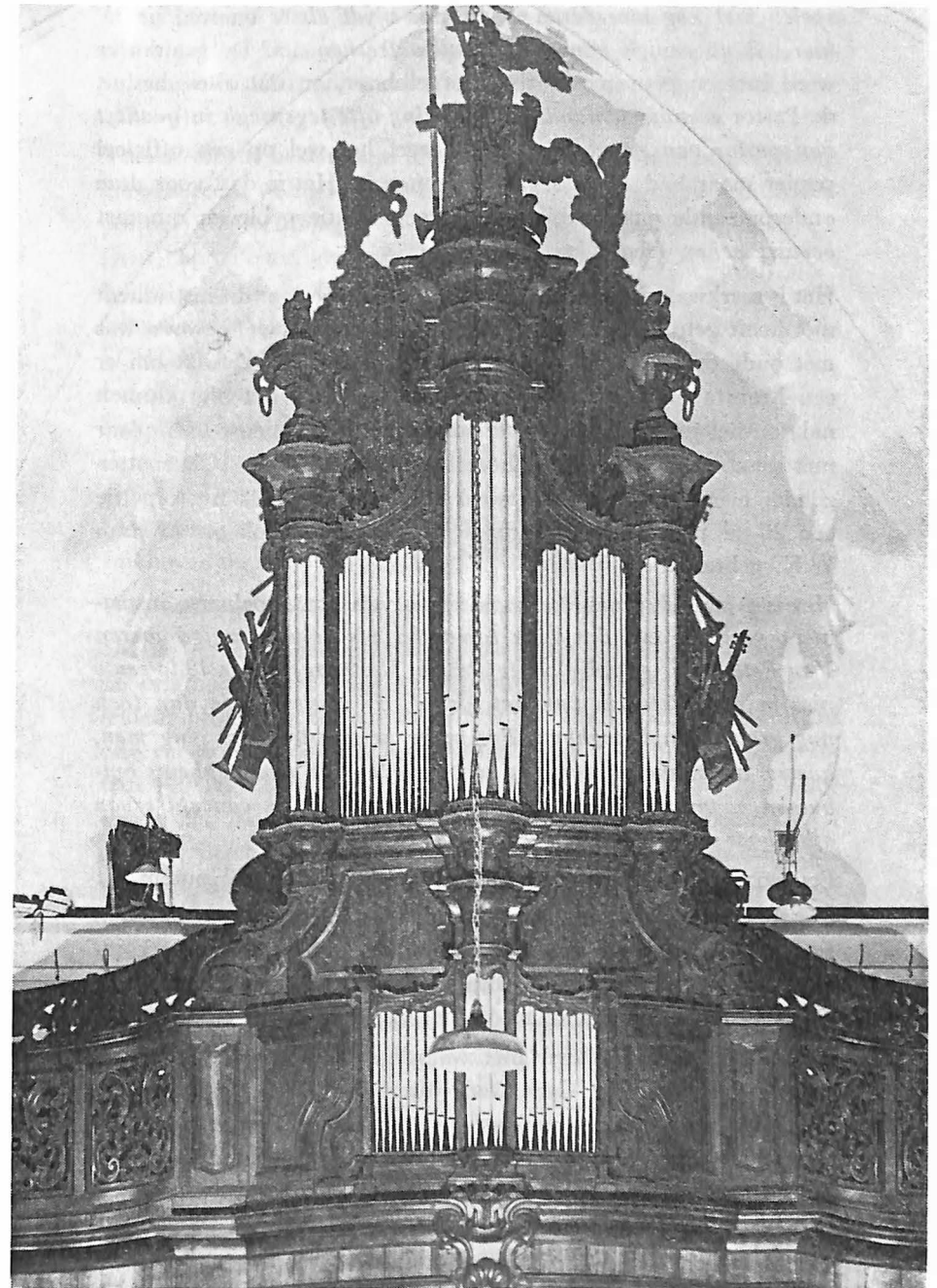
De Van Peteghems zelf beoordeelden de meeste van hun tijdgenoten als zijnde «ravadeurs, orgelmoorders en wroetelaars», dit om het met de woorden van Charles Van Peteghem zo adequaat en verstaanbaar mogelijk te formuleren. Het meeste respekt konden zij nog voor Le Royer opbrengen die zij in hun nota's waardeerden als «een redelijken» orgelmaker.

In technisch opzicht waren de Van Peteghems ontegensprekelijk hun Vlaamse en — voor zover ik dat totnogtoe kon vergelijken —, ook hun meeste buitenlandse collegae superieur. Alleen de Antwerpse orgelmaker Delhaye, een Van Peteghemleerling, kan gelden al seen gelijkwaardig ambachtsman. Een der aspecten van hun werkwijze is dat zijzelf de orgels van hun voorgangers en hun tijdgenoten compleet de kerk uitveegden of *transformeerden*. Hoe is de bijzonder rijke verscheidenheid van het oeuvre van de Van Peteghems, te verklaren? Ik meen hun creativiteit te mogen baseren op een grote *variatiekunde* binnen een welbepaalde stijl-optie, met name deze van het rococo.

Naast de differentiatie in de verschillende orgeltypen toonden zij ook hun meesterschap in het transformeren van oudere orgels. Een voorbeeld van één der transformatiewerken is het orgeltje van Aspelare. Niet alleen het meubel is van een vroegere orgelmaker, maar ook een gedeelte van het pijpwerk waaronder de Cornet V. Ik meen dit pijpwerk te mogen toeschrijven aan de 17de eeuwse uit Duitsland herkomstige orgelmaker Bremser of dan toch aan iemand uit zijn school. Lange tijd heb ikzelf het voor één van de mooiste Van Peteghem-viervoetsorgeltjes gehouden, als zijnde integraal werk van Pieter & Lambertus.

Hoe dit instrumentje tot stand is gekomen zegt het Aspelarese Memorieboek waarin de toenmalige Pastoor schreef dat hij een orgel bestelde bij Van Peteghem, omdat hij dat gewoon zo wilde en dus vond dat het zo hoorde.

Hij stelde «den eersamen jongelick Bernardus De Wael, schoolmeester alhier» als organist aan die zich had bekwaamd «in het behoorlijk accompaneren van den godsdienst ende voortaan sijn alnogh belooft voorder ende voorder te avanceren in het leeren

Het Van Peteghem-orgel te Schelle

spelen met nog meerderen iever ende vlydt als te voeren, siende hier uyt nu eenigh voordeel te sullen trecken ... ». De grafdelver werd meteen gepromoveerd tot orgelblazer, en dàt alles, besluit de Pastor «sonder iemands toestemming ofte tegensegh in qualityt van pastor van Aspelaer». Hij schreef het wel op een officieel papier maar had «geen segel by de hand». Het is dan voor deze ondernemende pastoor bij een vrome intentie gebleven om met *occasie eenen (segel) te annexeren.*

Het is merkwaardig dat zelfs een Charles Anneessens dit instrument niet heeft getransformeerd in de zin zoals hij dat wél gewoon was met oude orgels. Hij heeft de Tierce gedeeltelijk gebruikt om er een Montre superius van te maken en hij heeft het niet kunnen nalaten het oude klavier te vervangen door een nieuw exemplaar met piano-allures. De Kromhoorn herdoopte hij tot «Clarinette» zonder evenwel aan het pijpwerk te raken. Toen ik het orgeltje een 20-tal jaar geleden ontdekte, was de winddruk op 120 mm W.K. gebracht.

Het is typerend, maar de geschiedenis van het Aspelaarse instrument verhaalt ons dat zelfs *romantici niet vlug geneigd waren Van Peteghems grondig om te spitsen. Restaureerde de 19de eeuw niet in de strikte zin van het woord, zij conserveerde dan toch nog graag Van Peteghems. Pas in de twintigste eeuw ging men, hoewel aanvankelijk dan nog schoorvoetend, Van Peteghems om-buigen, maar wel in die zin dat het oorspronkelijk concept ervan aflesbaar bleef.*

Een voorbeeld hiervoor is het orgel van Sint-Lievens-Houtem.

Pas rond de vijftiger jaren wordt ons Van Peteghem-patrimonium zwaar aangepakt. De transformatiezucht gaat dan zeer sterk inwerken. Het advies van de Bisschoppelijke Orgelcommissie van Oostvlaanderen, dat ik daarnet citeerde, is hiervoor typerend.

Het oorspronkelijk uiterst merkwaardige Van Peteghemorgel in de Sint-Jacobskerk te Gent werd uiterlijk niet zwaar aangetast, maar na de twee zware mokerslagen die het in de loop van deze eeuw kreeg, bestaat het instrument zelf niet meer.

De historische restauratie begint in ons land pas in de zeventiger jaren. Het orgel van Aspelaer is wellich één der eerste geweest dat, zij het fragmentarisch omwille van de beperkte financiële middelen, een objectieve restauratie onderging (Draps, Kortenberg). Kort daarop was het de beurt aan het viervoets Van

Peteghemorgel van Zele-Heikant dat terug voorzien werd van zijn volledige Cornet V, Trompet, een herstelde windlade en een vernieuwd klavier, alles naar Van Peteghems concept (De Maeyer, Ninove).

Voor zover me bekend zijn inmiddels nog volgende Van Peteghems gerestaureerd : Sint-Lievens-Houtem (met gereconstrueerd Onderpositief) door Potvlieghe-De Maeyer (Ninove-Denderwindeke) ; Gent, Sint-Pieter, door PVBA PELS (Herselt) ; Lebbeke, door de PVBA LONCKE (Zarren) ; Semmerzake (toegeschreven aan Van Peteghem), door VER-SCHUEREN BV (Heythuysen) ; Schelle, door de Fa. STEVENS (Duffel) ; Sint-Antelinks, door de PVBA J.P. DRAPS (Kortenberg) ; Zele, Sint-Ludgerus, door POTVLIEGHE-DE MAEYER (Ninove-Denderwindeke) ; Massemen, door de Fa. STEVENS (Duffel) ; Etikhove, door de PVBA LONCKE (Zarren).

Wat heeft de restauratie van deze Van Peteghems ons geleerd ?

Uit de cirkels tegen de binnenwand van het pijpwerk, waaruit de originele lengte van het pijpwerk zich vrij precies laat afleiden, blijkt dat de meeste orgels die ikzelf heb gerestaureerd ongeveer drie-vierde toon lager stonden dan onze huidige diapason van 440 HZ. Men kan er van uitgaan dat bij vrijwel alle oude orgels het meeste pijpwerk werd ingekort. Het is noodzakelijk om het ingekorte pijpwerk met het daaruit voortspruitend gewijzigde klankkarakter, terug uit te lengen tot zijn oorspronkelijke proporties, indien men geen vertekend mensurenbeeld wil hebben. Een goedkoop truukje, lijkt als werkwijze te worden toegepast : nl. de pijpvoetopeningen worden wat dichter toegeknepen, zodat de windtoevoer wordt afgeremd. Hierdoor gaat de pijp lager klinken, maar dat heeft dan veel weg van een verkouden zanger met sterk aangesnoerde sjerp, opdat hij niet meer zou kunnen hoesten. En zingen dat hij dan doet !

Het indrukwekkend oeuvre der Van Peteghems kon enkel tot stand komen dank zij een uiterst verzorgde planning en een doeltreffende werkmethode. Het geheel van dit merkwaardige oeuvre wordt gekenmerkt door eenheid van intonatie-concept. Dit verklaart dan ook de gaafheid van de klankgeving. Het is uitgesloten dat deze zo gaaf afgewerkte intonatiewerken in de kerk zelf

zouden gebeurd zijn. Gedurende anderhalve eeuw hielden de Van Peteghems er dezelfde intonatie-principes op na : duidelijk en vanzelfsprekend gebeurde de voorintonatie aan de werktafel, de afwerking op de lade zelf en de finiching-touch in de kerk. Trouwens, allerlei retouches dienden — en dat is een gulden regel — aan de soldeertafel te gebeuren. Ook Van Peteghem kortte al eens een corpus wat teveel in of hij wijzigde de mensuur door een kleine opschuiving. Dit zijn ingrepen die men zich niet meer in het kerkgebouw kan veroorloven, zeker in zijn tijd niet.

Uit de bewaard-gebleven intonatie is een eenheid af te lezen die als het credo der Van Peteghems gold.

Het pijpwerk is meestal vrij dunwandig uitgebouwd. Het gaat om een legering, die varieert tussen de 3 à 6% tin, het overige percentage is overwegend lood en de rest bestaat uit originele ingrediënten eigen aan loodertsen.

De Van Peteghems goten en schaafden hun metaal, steeds nagewalst. Wanneer het prospect niet van tin was, werd het steeds gehamerd en nagewalst. Loden fronten werden steeds met tinfoelie geplakt.

Met ongewijzigde Van Peteghem-laden hebben wij totnogtoe geen problemen gehad. Getransformeerde orgels werden zwaar genoeg aangepakt om het vasthechten van de pijpstokken niet steeds met handgesmeedde spijkers te riskeren. De moderne kerkverwarming zorgt ook wel eens voor problemen. Bij onoordeelkundig gebruik van de moderne verwarmingsinstallatie barsten de volle fundamenten vrijwel zeker. Het wordt een optie of voor eigenzinnige zelfgenoegzaamheid of voor respect voor het historisch-artistiek erfgoed.

Uit de enkele, hierboven vermelde restauraties, die in samenwerking met de AROL en de betrokken adviseurs werden verricht, blijkt heel overtuigend dat het oeuvre der Van Peteghems een zelfstandige grootheid is, die niet moet onderdoen voor de buitenlandse meesterwerken uit die tijd. Iets bewarend van de geest van de Pastor van Aspelare : teruggetrokken in het eigen kleine spreekwoordelijke Vlaamse schelpje, zonder om de haverklap te paard te klimmen met duurzaam klinkende principies om ermee door de eindeloze velden van theorieën te draven, werken enkelen aan de revalorisatie van dit historische kunstgoed, dit met de vrome intentie dat er ooit wel eens «met occasie» een tijd komt waarin Van Peteghems werk naar juiste waarde zal worden geschat.

Geaktualiseerde werklĳst van J. B. Forceville

Patrick ROOSE

In deze jubileumjaargang van *Orgelkunst*, waarin Pieter van Peteghem — vóór 200 jaar overleden — uitvoerig in de kijker zal gesteld worden, willen we ook J.B. Forceville een korte hommage toebedelen : hij was immers de illustere leermeester van diezelfde Van Peteghem.

Leven en werk van J.B. Forceville zijn — nu precies 25 jaar geleden ! — voor het eerst onder de aandacht gebracht door Gh. Potvlieghe (1) die daarmee niet enkel één van zijn eerste substantiële organologische studies presteerde, maar tevens één van Vlaanderens grootste orgelmakers voorgoed aan het stof der vergeethoek ontrukte.

In Potvlieghe's artikel werd ook voor de eerste keer een werklĳst van Forceville opgesteld. Het spreekt vanzelf dat, bij de toenmalige stand van zaken in de Vlaamse organografie, deze lijst nog niet op volledigheid aanspraak kon maken. Sindsdien zijn een aantal grotere én kleinere activiteiten van Forceville aan het licht gekomen. En sindsdien hebben ook andere auteurs zich op het domein Forceville begeven, in allerhande min of meer verrijkende pennevruchten. Veel nieuwe facetten van Forceville's kunst zijn daarbij niet boven water gekomen, het bleef bij resumé's of bij historisch-archivalische aanvullingen.

Zo stelt b.v. J.P. Felix (2) dat enkele van Forceville's «geheimen» nog niet beschreven zijn : hij citeert meer bepaald de in het contract Brussel/St.-Goedele vermelde

— *«bourdon double d'une nouvelle invention du facteur, et fera l'effet d'un unisson, sera de seize pds»*

en het

— *«positive pour l'accompagnement de la musique et qui par un secret a moi connu servira aussi pour l'echo».*

Wat betreft de «bourdon double» moeten we opmerken dat dit verschijnsel bij de ervaren orgelonderzoeker reeds geruime tijd bekend is : het is niet meer of niet min dan een houten bourdon-

1. Zie Bibliografie, nr. 1.

2. Zie Bibliografie, nr. 9.

pijp met twee monden, één aan de voorzijde en één aan de achterzijde van het corpus ; een voorbeeld hiervan is nog terug te vinden in het orgel te Nieuwerkerken bij Aalst (dat zoals geweten uit de Aalsterse hoofdkerk afkomstig is en in origine een werk van Forceville was).

We willen hier nog aan toevoegen dat het procédé van pijpen met twee monden (ook in metaal) door diverse orgelmakers is toegepast, zelfs nog in de 19de eeuw (b.v. Pereboom & Leyser). Omdat het ons tenslotte opgevallen is dat geen enkele van de bijdragen waarvan we hierboven gewag maakten, opgesmukt werd met een bijgewerkte lijst van Forceville's activiteiten (3), meenden we dat het dan ook tijd werd om een poging in die zin te ondernemen. Hierna dus een geaktualiseerde lijst, gevolgd door de voornaamste Forceville-Bibliografie sedert 1962.

Aktiviteiten J.B. Forceville (° ± 1660 - † 1739)

(n.o. = nieuw orgel)

- 1680 Boekhoute, grote herstelling.
- 1682 Gent, kathedraal, herstellingen.
- 1683 Loenhout, n.o.
- 1686 Antwerpen, keuring van een klok.
- 1690 Hemiksem, abdij St.-Bernards, n.o.
- 1691-92 Antwerpen, kathedraal, herstellingen.
- p 1691 Breda (Nl.), R.K.kerk in de Brugstraat, herstelling
- 1692 Haasdonk, project voor n.o.
- 1694 tot 1739 Brussel, St.-Catharina, div. herstellingen en groot werk in 1707 (in dezelfde tijdspanne was aldaar ook O. De Boeck actief, voor het kleinere werk)
- 1696 Kruibeke, n.o.
- 1697 Stabroek, n.o.
- 1699 Bevel, n.o.
- 1699 salonorgel (voetnoot 4)
- 1700 Bergen-op-Zoom (Nl.), R.K.kerk St.-Gertrudis, herstellingen.
- 1703 Aalst, St.-Martinus, n.o.

3. Ook de meest recente lijst, in de «Dictionnaire...» (zie Bibliografie 10), is verre van volledig.

4. In de «Temple du Musée» te Brussel bevindt zich nog een leeg orgelkastje met gesculpteerd opschrift «Forcevil - 1699»; het betreft waarschijnlijk een voormalig salonorgeltje van de orgelmaker zelf.

- 1703 Affligem, abdij, herstellingen.
- 1703 Antwerpen, kathedraal, herstellingen blaasbalg.
- 1703 Antwerpen, kathedraal (kapel H. Sacrament), kuisbeurt.
- 1705 Gent, H. Kerst, n.o. + uitbreiding in 1714
- 1705 Gent, St.-Michiel, overeenkomst ; Forceville daagt echter pas in 1710 terug op, maar toen was het werk reeds door een andere orgelmaker uitgevoerd.
- 1705-1720 Antwerpen, kathedraal, onderhoud.
- 1706 Brussel, St.-Goedele, n.o. eerste project ; werd een mislukking en na een proces was Forceville verplicht een n.o. te leveren ;
1714 nieuw instrument, opgeleverd in 1718.
- 1710 Ukkel, St. Pieter, n.o.
- 1710 Sint-Joost-ten-Node, n.o.
- 1710 Wilrijk, St.-Bavo ; dit instrument (thans nog slechts meubel) kan toegeschreven worden aan Forceville.
- 1710-15 Lokeren, n.o.
- 1711 Gent, St.-Niklaas, herstelling.
- 1711-13 Ekeren, n.o.
- 1712-13 Mechelen, St.-Petrus & Paulus, n.o. / onvoltooid (een orgel werd dan gebouwd in 1713 door C. Dillens)
- ca. 1715 Antwerpen, kathedraal, voorstel tot modernisering.
- 1715-16 Aalst, belfort, keuring te Gent van de beiaard bestemd voor Aalst.
- 1716 Edegem, n.o. + herstellingen in 1729-30.
- 1716 Mechelen, kathedraal, onderzoek en verslag over de toestand van het orgel.
- 1718 Asse, herstellingen.
- 1719 Brugge, St.-Salvator, keuring van het nieuw J. van Eynde-orgel.
- 1719-23 Lier, begijnhof, n.o.
- cva. 1720 Antwerpen, St.-Paulus (Dominikanen), n.o. / koordoksaal (thans te Broechem)
- 1720-22 Antwerpen, St.-Carolus Borromeus, n.o. (opius dubium, voetnoot 5)
- 1722 Baarle-Hertog, St.-Remigius, n.o.

5. Zie de orgelinventaris «Het Historisch Orgel in Vlaanderen», deel IIIa, blz. 119.

- 1725 Berchem, n.o.
 1725-29 Deurne, n.o. + herstellingen in 1730
 1726-29 Antwerpen, St.-Jacob, n.o. / koordoksaal.
 1728 Zandvliet, n.o.
 1728 Ninove, abdij (thans parochiekerk), n.o.
 1730-32 Antwerpen, St.-Paulus (Dominikanen), renovatie en vergroting van het Van Hagen-orgel uit 1654 / westdoksaaal.
 1731-39 Brussel, Hofkapel, onderhoud van de instrumenten.
 1733 Zaffelare, renovatie, met medewerking van zijn leerling Eg. Le Blas.
 1736 Brussel, Jezuïetencollege, n.o. (bij de suprematie van de Jezuïetenorde overgeplaatst naar de St.-Annakapel / Brussel).
 1738 Brussel, O.-L.-Vrouw van Bijstand, n.o. (geplaatst door zijn zoon).
 (1743) Het kerkbestuur van Rijsbergen bij Breda (Nl.) heeft in 1743 een orgel (salonorgel) gekocht uit de nalatenschap van Forceville (bij zijn weduwe).
 ? Brussel, O.-L.-Vrouw ter Kapelle (door P. van Peteghem geplaatst ? cfr. Grégoir 193)
 ? Beveren-Waas (id.)
 ? Bergen (Mons), St.-Niklaas, n.o.
 ? Wakkerzeel (vervangen door n.o. G. Robustelly)
 ? Werchter (vervangen door n.o. L. Dryvers)
 ? klooster van Galileeën (voetnoot 6)

APPENDIX : Gepubliceerde projecten en/of contracten

- 1683 Loenhout, contract
 in 'Orgelkunst', IIIe jg., 1980, nr. 2, blz. 20-23
 1692 Haasdonk, project
 in 'De Brabantse Folklore' (zie Bibliografie I)
 1705 Gent, H. Kerst, project
 in 'De Schalmei', IIIe jg., 1948, blz. 102-103.

6. Sommige vrouwenkloosters werden aangeduid met een bijbelse bijnaam als 'klooster van de berg Sion, priorij van Nazareth, klooster van Jericho' e.d.m.; het probleem is hier dat er verscheidene 'kloosters van Galilea' geweest zijn: zo was er alvast één te Gent (in de Hoogstraat) dat in aanmerking komt voor het Forceville-orgel.

- 1706 & 1714 Brussel, St.-Goedele, contracten
 in 'De Brabantse Folklore' (zie Bibliografie I)
 ca. 1715 Antwerpen, kathedraal, project
 (vermoedelijk niet gerealiseerd, vermits L. Delhaye in 1732 een werk van zeer aanzienlijke omvang uitvoerde) in 'Het Historisch Orgel in Vlaanderen', deel III A, blz. 47.
 1726 Antwerpen, St.-Jacob, contract
 in zeer gereduceerde vorm in 'De Brabantse Folklore' (Bibliografie I), in extenso in 'Het Historisch Orgel in Vlaanderen', deel III A, blz. 146-150.

BIBLIOGRAFIE, vanaf 1962

- POTVLIEGHE, Gh. : «De orgelmakers Forceville», in 'De Brabantse Folklore', nr. 155, sept. 1962, blz. 318-361.
- PEETERS, G. : «Forcevil's orgel in de Sint-Goedelekerk te Brussel», in 'De Praestant', XIVde jg., 1965, blz. 89-91.
- POTVLIEGHE, Gh. : «Het geval J.B. Forceville | Onderzoek naar oorzakelijke grond van J.B. Forceville's stijlconcepties», in 'De Praestant', XVde g., 1966, blz. 1-5.
- POTVLIEGHE, Gh. : «Hoge barok met J.B. Forceville», in 'De Orgelkunst in de Nederlanden', hfst. IV Het Zuiden; uitg. Mercatorfonds, Antwerpen 1971, blz. 206-211.
- FAUCONNIER, A. : «J.B. Forceville, vader van het Vlaamse Rococo-orgel», in 'Vlaanderen' (Van Peteghem-nummer), nr. 129, 1972; zie blz. 330-332.
- POTVLIEGHE, Gh. : «Forceville», in 'Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen', deel II, Brussel 1973, blz. 485-486.
- FELIX, J.P. : «Vij ongepubliceerde documenten omtrent de orgelmakers Forceville en Goynaut», in 'Mededelingen van het Centraal Orgelarchief', 1979 / 2, blz. 14-26.
- FELIX, J.P. : «Les orgues monumentales de J.B. Forceville à la collégiale SS. Michel & Gudule à Bruxelles (1706-1723)», in 'L'Organiste', 1983, nr. 2, blz. 51-59.
- FELIX, J.P. : «Les grands centres de facture d'orgues de Bruxelles et de la Wallonie au XVIII s.» (over Brussel / J.B. Forceville, zie blz. 7-22), in 'Mélanges d'organologie IV', uitg. in eigen beheer, Brussel 1984.
- FELIX, J.P. : «Forceville», in 'Dictionnaire des facteurs d'instruments de musique en Wallonie et à Bruxelles du 9e s. à nos jours', uitg. P. Mardaga, Brussel 1986, blz. 171-172.

Klavierinstrumenten te Brugge in kader van Festival van Vlaanderen

Jef BRAEKMANS

De klavierinstrumenten-tentoonstelling in de ruime zalen van het Brugse Belfort, kon vorige zomer gelden als thermometer voor wat heden ten dage leeft en gecultiveerd wordt op internationaal vlak. Ik heb deze tentoonstelling verschillende dagen na mekaar, telkens van het begin tot het eind doorlopen, niet zozeer omdat ik over een zee van tijd beschikte, maar in de eerste plaats om de indrukken die ik daags voordien opdeed opnieuw te kunnen toetsen.

Bij de eerste indruk werd ik geconfronteerd met zeer veel vingervaardigheid in een grote etalage die in hoofdzaak aantoonde dat de hedendaagse klavierinstrumentenmakerij zich ook graag vermeidt in kitsch.

Voorname de 18de eeuw stond in het brandpunt van de belangstelling wat vanzelfsprekend kaderde in het gelijktijdig-lopende klavecimbel- en pianoforte concours. De bouwers zelf blijken er zich terdege bewust van te zijn dat ze zich bij voorkeur spiegelen aan de 18de eeuwse instrumentenbouw-cultuur. Dit zich-spiegelen gebeurt uiteraard niet om zich intens in een bepaalde cultuur-periode te kunnen verdiepen, want van een eigenlijke verdieping was niet steeds zoveel te merken op deze tentoonstelling. De globaal-indruk van deze manifestatie was deze van een stationaire instrumenten- bouw-cultuur.

In dat patroon (of moeten we het een mode-verschijnsel noemen?) drukten de tentoonstellenden zich bijzonder vlot uit, en wel in die mate dat men er gaat aan twijfelen of ze echt zelf wel iets te vertellen hebben. Een patent op de welsprekendheid kan evenmin als de virtuose vingervaardigheid het kunstambacht daàrvoor doen boeien. Het kopiëren van oude instrumenten is alleen interessant om te voldoen aan een welbepaald tekort aan type-instrumenten en/of als studie, maar wordt amorf wanneer het kopiëren wordt gesteld als doel op zich.

Zeer verzorgde meubelkunst met prachtig fineerwerk, levert de Londense klavierbouwer John Rawson. Zijn instrumenten zijn juweeltjes van afwerking. De in Frankrijk gevestigde Chr. Clarke schoot op deze tentoonstelling ook in de roos met de uiterlijke verzorging, de fijnzinnig afgeregelde mechaniek én met de kostprijs van zijn werkstukken. Het was allemaal van de bovenste plank. Het laatste trouwens van een verrassend hoge plank: een klavichord van het Hass-type kost een slordige 650.000,- fr. wat voor een klavichord niet bijster weinig is, en een copie van een Fritz-pianoforte uit 1818 kan men bij Clarke krijgen voor 2.500.000,- fr. Maar een pianoforte van bv. Martin Sassman liet ook een fijne indruk na en is bovendien financieel binnen het bereik van de meeste musici. Het gevaar van uitermate dure instrumenten is, dat ze enkel terecht komen bij kapitaalkrachtige lieden (zoals bekend, behoren de meeste musici niet bij deze categorie), die zulk pronkstuk als statussymbool gaan «gebruiken».

Klavierbaumeister Nikolaus Damm leek eveneens een interessante bouwer te zijn: hij heeft de hand kunnen leggen op een authentiek klavecimbel (in verbouwde toestand weliswaar) van Johann Nik. Bach, een neef van Johann Sebastian. Dit instrument heeft Damm gekopieerd om het van zeer nabij te kunnen ontleden, waarvan neerslag in zijn wetenschappelijk geconcipeerde folder van 16

paginas. Damm blijkt zich in de eerste plaats ten dienste te stellen van de muziek en de muziekwetenschap.

Iemand die zijn fantasie de vrije loop laat gaan is Trevor Berckley met wat hij noemt «the piansichord, or reinvented piano». Hiervoor baseerde hij zich, volgens zijn folder, op de Italiaanse historische klavierinstrumentenbouw. Kortom, het ging er hem om de pianoforte (aangeslagen snaren) samen met het klavecimbel (aangespitte snaren) te verenigen in één instrument.

Licht uitgebouwd, goed bedacht en interessant, die piansichord. Vandaar de nieuwe doopnaam «piansichord». Berckley is onbetwistbaar een bouwer met persoonlijkheid en durf. Zijn durf gaat wel een eigenaardig slippertje maken wanneer hij meent een virginaal voor kinderen te moeten bouwen: op zich klinkt zo'n instrument wel, maar de beschrijving ervan is van de foer. Bij nader toezien blijkt dat de bouwer dit instrument «the Crocodile» noemt. Zal Jommeke ons eens wat Sweelinck op zijn krokodilletje spelen...?

Zoals Berckley heeft gezocht naar een instrument dat de brug slaat tussen het klavecimbel en de pianoforte — hetgeen dan meteen in harmonie staat met de Brugse muziekwedstrijd van dit jaar — is ook R. Schütze op ontdekkingsstocht geweest in de 18de eeuw. Hier bleef hij even stilstaan bij de Tangentenflügel en gaf hiervan een zeer eigen — zeg maar, eigenzinnige — versie. Wie het bespeelt vraagt zich af waarom het mechanisme van dit instrument zo schraapt, en wie het beluistert is wat verrast door de dunne klank. De bedoeling van Schütze zou geweest zijn, het mechanisme van de Tangentenflügel op een nieuwe en eigen manier uit te bouwen. Het uiteindelijke resultaat kan noch onder de pianofortes noch onder de Tangentenflügeln gerekend worden. Trouwens, de bouwer zelf noemt het, een soort van Mozartvleugel. Hoewel ik hier Mozart noch van bij noch van ver kan betrekken.

De reeds genoemde Damm zou zich ook gewaagd hebben aan een Tangentenflügel, maar wanneer men hem over dit instrument spreekt, krijgt men te horen dat het in feite een holklinkend ding zou zijn dat niet eens in de geschiedenis kan geplaatst worden.

Anderzijds was er in het Brugse Provinciaal Hof een Tangentenflügel door G. Potvlieghe-De Maeyer uit Ninove gebouwd, waarop Jos Van Immerseel in het kader van de festiviteiten zo goed als totnogtoe onbekend gebleven muzikale aspecten openbaarde, en er dan ook furore mee maakte.

Zagen we geen Potvlieghe-instrument op de tentoonstelling, een Maene-pianoforte viel er evenmin te bespeuren en dat is jammer want de afwezigheid van deze Vlaamse bouwers op dit festival in het eigen Vlaanderen geeft de buitenstaander een wat vertekend beeld van hetgeen zich in de hedendaagse klavierinstrumentenbouw aan het voltrekken is.

Aan de zgn. kit-instrumenten wordt in deze bijdrage voorbij gegaan, omdat de betekenis ervan niet verder gaat dan commercialisatie tout court.

Aan de klavichorden hadden we bij een vorige tentoonstelling in Brugge een veel betere herinnering dan in 1986. Het is merkwaardig hoe weinig bouwers erin slagen een klavichord zangrijk te doen klinken. Men kan niet beweren dat de tentoongestelde klavichorden niet degelijk waren geconstrueerd, integendeel, maar ze klonken meestal stijf en droog.

Mij concentrerend op de pianoforte-bouw, wenste ik de bespreking van de klavecimbels uit te stellen. Daarenboven is het beoordelen van klavecimbels en van de klavichorden in deze heksenketel van instrumentenbespelingen door de bezoekers, een zeer gevaarlijke onderneming. Hoe aan dit euvel kan verholpen worden is me al evenzeer een raadsel.

Dat de deelnemers aan de wedstrijd, naar eigen goeddunken een instrument uit de tentoonstelling konden kiezen voor hun vertolkingen, was wel een fijzinnige organisatorische trouvaille!

Welke balans kan men nu maken van de Brugse klavierinstrumenten-expo anno 1986? Aan handvaardigheid ontbreekt het heden ten dage geenszins, integendeel! Maar de bezieling — om het nu misschien wat zweverig te zeggen — is slechts sporadisch aanwijsbaar. Een bezielend «signaal» werd gegeven in de vijftiger jaren. Was het een historisch moment, een sein dat een ommekeer aankondigde? Zo is in de organistenwereld een Helmut Walcha reeds een historische figuur, omwille van de keuze van zijn instrumenten en omwille van zijn orgelspel. Heden blijkt, enkele uitzondering niet te na gesproken, de klavierinstrumentenbouwer bij voorkeur uiterlijkheden te benadrukken en dit met zin voor het zaken doen.

Vanuit deze overwegingen zoeken sommigen zekerheid in het kopiëren. Omdat de bouwer zich uiteindelijk beperkt tot kopiïst is de artistieke toekomst vrij onduidelijk. Vandaar allicht mijn eerste indruk: veel kitsch en namaak. Moeten de stimulansen vanuit de muziekconservatoria komen? Of vanuit de universiteiten? Op het vlak van de organologie is er in deze instituten weinig nieuws te verwachten. Als gevolg daarvan is er de moeizame doorbraak van het historisch interpreteren evenals het gebrek aan begrip en zorg voor de grandioze erfenis die we in onze musea (en kerken) bewaren.

Bouwstenen

1987: Van Peteghem-herdenkingsjaar. Zowel Pieter van Peteghem († 1787) als zijn zoon Aegidius-Franciscus (° 1737) moeten gememoreerd worden.

Gedurende de hele Orgelkunst-jaargang '87 zullen in deze rubriek Bouwstenen dan ook uitsluitend Van Peteghem-archivalia aan bod komen.

De hiernavolgende overeenkomst tussen de paters Recoletten (Minderbroeders) van Oudenaarde en Pieter van Peteghem betreft een grondige renovatie van het kloosterorgel. Hoewel het werk neerkomt op een kwasi-nieuwbouw, is het niet vermeld in de werklijsten die gepubliceerd werden door E. Gregoir — de eerste Van Peteghem-biograaf! — in 1865. Uitzonderlijk is dit echter niet, want ook andere orgels — waaronder soms zeer belangrijke — ontbreken in de nochtans uitvoerige werklijsten: denken we slechts aan Gent, St.-Jacob; Elsenne, Ter Kamerenabdij; Kortrijk, O.-L.-Vrouw; Zele; en kleinere orgels als te Erpe, Semmerzake, Sint-Katarina-Lombeek, Sint-Lievens-Esse en Verrebroek.

Er zijn ons geen gegevens bekend over het oude instrument dat Pieter van Peteghem in 1765 verwerkte in zijn Oudenaards orgel, noch over het lot van dit orgel bij de opheffing van het minderbroedersklooster tijdens de Franse Overheersing.

Gh. P. & P.R.

Oudenaarde, paters Minderbroeders (Recoletten).

Contract met Pieter van Peteghem, 1765

Kerkarchief Dekenij Oudenaarde, «Recoletten orde», nr. 177.

Maniere op de welcke dheer Jacobus Eugenius Van themsche als gheestelycken vader van d' E.E.P.P. Recollecten binnen de stadt audenaerde is gheconveniërt met Sr petrus van Peteghem tot het maken vande orgel in de kercke van het clooster der voors^e. Recollecten is als volgt,

Ten 1^{en} salder moeten ghemaect worden een heel nieuw secret bestaende in 50 touchen, als oock een nieuw clauwier conform an het secret alles van goet ende deughdel. spisschen haut exempt van eenighe alterat. ofte deurpraeecke

Ten 2^{en} sullen van de dry aude blasbalcken afgheruckt worden alle het aude leer ende bekleedt worden met schaeps-villen als of sy nieuw waeren

Ten 3^{en} sal den voors^{en} van peteghem moghen ghebruycken alle de aude materiaelen van de presente orghel, soo van yserpypen als anderssins

Ten 4^{en} sal de orgel moeten bestaen uyt de volghende registers

- 1. prestant 4 voet, dienende voor monter ende gheheel nieuwe*
- 2. bourdon acht voet*
- 3. cornet a 5 pypen jder touche gheheel nieuwe*
- 4. doublette 2 voet*
- 5. flute 4 voet*
- 6. nazar 3 voet*
- 7. tierce*
- 8. fourniture a 2 pypen jder touche*
- 9. cymbal a 2 pypen jder touche*
- 10. Larigot*
- 11. trompet bas 8 voet nieuw*
- 12. trompet sup. nieuw*
- 13. voix humaine ghesneden bas en sup separeert oock heel nieuw*
- 14. tremblant, rosignol et ventille alles nieuw*

Welcke bovenstaende wercken den voorenstaenden Sr Van peteghem beloft ende sich verplicht te maken ende daer toe alles te leveren ende in staete van spelen te stellen ten langhsten ieghens achtsten decembre toecommende, voor de somme van vyf hondert guldens courant boven het logement ende cost te ghenieten in het clooster ten tyde van het placeren het bovenschreven sullende de bovenschreven somme door den voors^{en} Van Themsche in syne voorghemelde qualiteyt betaelt worden, naerdien de orgel sal syn voltrocken ende overghenomen van mannen hun dies verstaende, te kiezen door de voorg^e eerw. paters recolecten, verbindende in al t'gone voorschreven onse personen onder dese verbondt ende obligatie als naer rechte, aldus ghecontracteert binnen de stadt audenaerde den XV^{en} juny 1765

*J. Van Themsche
P. Van Peteghem*

Ter bespreking

JAARBOEK VAN HET VLAAMS CENTRUM VOOR
OUDE MUZIEK

Jaargang II — 1986

Ed. Alamire, Peer, 1986, 186 pag.

Omtrent het motto «De eodem et diverso» werd een bundel essays over diverse themata van het oude muziek-onderzoek gepubliceerd. Dit boek is mede tot stand gekomen dankzij de financiële steun van de Kredietbank, Hasselt (hoofdsponsor en Koninklijke Eijsbouts B.v., Asten).

Samengesteld door Gilbert Huybens en Dirk Snellings werden degelijke teksten en illustraties aangeboden door Musica, een vereniging die in 1978 werd opgericht en die verdienstelijk werk levert op het terrein van de oude muziek door de publicatie van het Jaarboek, het driemaandelijkse tijdschrift «Musica Antiqua», diverse facsimile-uitgaven van oude muzikale bronnen en studies over welomlijnde onderwerpen. Daarnaast beschikt het centrum over uitgebreide documentatie in verband met de historische muziek, worden «Musica» concerten georganiseerd en voordrachten gegeven.

Naast diverse onderwerpen over o.m. gregoriaans, muziektypografie en de luidklok, zijn er twee bijdragen die het orgelmilieu extra aanspreken.

G. Spiessens handelt over «De Antwerpse organist en componist Jacobus La Fosse» (p. 93-115) en delft verrassende informatie op over de preciese biografische gegevens en gedetailleerd materiaal over de concrete levensomstandigheden van deze priester-organist. Voor de liefhebbers van een lang vervolgverhaal wordt een bijzonder interessant monsterproces, gespreid over 20 jaar, uit de doeken gedaan. Hierin valt heel wat te leren over allerlei financiële en hiërarchische structuren.

M.A. Vente schrijft over «Het Geslacht van Elen, Orgelbouwers te Maastricht in de 15de eeuw» (p. 17-21).

Met deze bondige publikatie bewijst de Utrechtse orgelspecialist Prof. Dr. Maarten Vente andermaal het grote belang van de Zuidnederlandse orgelbouwcultuur. De genealogische gegevens van het 15de-eeuws orgelbouwersgeslacht Van Elen worden aangevuld.

Tevens worden nieuwe inzichten ontwikkeld in verband met de orgelbouw in de 15de eeuw in onze gewesten.

In het recensie-exemplaar was het even puzzelen, omwille van foutief inbinden en dubbele bladzijden, om het verhaal van La Fosse te kunnen volgen.

K. D.

H. VAN DER LINDE : «Johann Sebastian Bach, een die de weg wijst» — Ten Have, Baarn.

Verspreiding in België : Uitgeverij Westland n.v., Schoten 1985, 205 pagina's, 550 BF.

Over J.S. Bach vinden wij binnen het Nederlands taalgebied enkele boeken, bijna zonder uitzondering in Nederland gepubliceerd.

De Bachmuziek vond hier trouwens onder impuls van Albert Schweitzer met concerten en lezingen, Hans Brandts Buys met zijn inspirerende boeken, de vele jaarlijkse weerkerende uitvoeringen van de Passionen, een vruchtbare voedingsbodem voor een verder doorgevoerd onderzoek naar de zin en de waarde van Bachs grote kunst. H. Van der Linde (*1915), tot 1981 hoogleraar in de oecumenische theologie, heeft een boeiend boek geschreven over de theologische

aspecten die Bach voor ogen stonden bij het componeren van zijn tekstgebonden muziek.

Bachs opleiding was grotendeels gedragen door de studie van de bijbel en de godsdienstlessen uit het boek van Leonhard Hutter; Compendium locorum theologicorum, dit alles binnen het kader van de Lutherse traditie met haar gunstige voedingsbodem voor muziek. Bach wordt beschreven als een religieus bezielde, gelovig mens; als een mysticus. Zijn geloof wordt aanvoeld, toegelicht en als het ware mede ervaren.

De benadering van het leven en werk, vanuit het theologische standpunt verrijkt onze Bachkennis en verdiept onze Bachervaring. Zij is een weldoende aanvulling op de vele muziekwetenschappelijke studies.

Bachs «wereld van ongekende schoonheid, vol ongenaakbare majesteit en ongerepte zuiverheid» (blz. 103) zit vervat in zijn muziek. «Hij heeft alles volbracht wat menselijk is» (blz. 133).

Bachs verhouding tot de Aufklärung, tot de burgerij en de adel wordt met veel zin voor schakeringen benaderd.

«Bach wees dus niet verrijking, de verbreding en verdieping van vroeger inzicht af, maar wel de reductie van het totale zijnsmysterie tot dat wat enkel kenbaar was voor de ratio» (blz. 135).

De Bachboodschap wordt niet enkel gesitueerd en geanalyseerd in haar tijd. Zij wordt bewust doorgetrokken naar de twintigste eeuw. In onze turbulente wereld met zijn wereldcommunicatie, zijn «Bachpflege» en zijn Bachcongressen wordt Bachs onkreukbare schoonheidsboodschap als teken van hoop verspreid over de ganse aardbol. Bach is actueel. Hij brengt «grondeloze» (Maarten 't Hart) rust vanuit een bijbels vertrouwen en een niet te stuiten levensvreugde en levenszekerheid, ook in de donkere uren van angst, vertwijfeling, zonde en dood.

«We zullen als slot allen in kunnen stemmen met Schweitzer als hij zegt dat we niet allereerst Bachfeesten nodig hebben, maar 'de stille bescheiden arbeid van veel onbekende mensen die bij Bach niets anders zoeken dan innerlijke bevrediging en mededeling van deze rijkdom aan hun naasten'» (blz. 197).

Aanbevolen.

K. D.

Mededelingen

Orgels van Vlaanderen

Met de reeks 'Orgels van Vlaanderen' wordt het rijke en verscheiden klankbeeld van de Vlaamse historische orgels vastgelegd en gepubliceerd. De opnamen worden gemaakt na een restauratie, op een ogenblik dat het betrokken instrument in de beste omstandigheden bespeeld kan worden. De uitgevoerde literatuur is afgestemd op de aard van het instrument en wordt gekozen om alle mogelijkheden en de klankrijkdom van de bespeelde orgels te demonstreren. Voor de vertolkingswijze wordt een beroep gedaan op organisten, die vertrouwd zijn met het bespeelde instrument en met de uit te voeren literatuur.

Zowel de opnamen als de montage gebeuren volledig digitaal. Ze worden uitgegeven op compact-disc.

CD88 800 - Antwerpen : Onze-Lieve-Vrouwekathedraal
Organist : Stanislas Deriemaeker

CD88 801 - Semmerzake en Sint-Lievens-Houtem
Organist : Joris Verdin

CD88 802 - Gent : Orgels van de Karmelietenkerk en van
Onze-Lieve-Vrouw-Sint-Pieters
Organist : Johan Huys

Dit is een nieuw initiatief van het Ministerie van de Vlaamse
Gemeenschap, Bestuur voor Monumenten en Landschappen.

Studiedag : Nieuwe muziek in de liturgie

Op zaterdag 25 april 1987 zal in de Chr. Geref Kerk (Oosterparkweg
6) te Harlingen een studiedag georganiseerd worden met als thema
«Nieuwe Religieuze Muziek». Een belangrijk onderdeel van die dag
zal besteed worden aan de relatie nieuwe muziek - liturgie.

Inleidingen zullen worden verzorgd door Daan Manneke (componist),
Prof. C. Honders (theoloog, liturg), Willem Marie Speelman (musi-
coloog) en Klaas Hoek (musicus).

Het programma bevat naast de inleidingen o.a. een uitvoering van
nieuwe muziek door het Leeuwarder Kamerkoor en de Harlinger
Cantorij, en een forumgesprek.

De studiedag begint 's ochtends om 11 uur en eindigt om ca. 16 uur.
Aansluitend is er om 17 uur in de Grote Kerk te Harlingen een
vesper georganiseerd door de Werkgemeenschap van Kerken te
Harlingen met nieuwe muziek van o.a. Schnebel en Kagel.
De kosten van deelname aan de studiedag bedragen fl. 10,—

Zesde orgeltocht van Leuvense Orgelkring zondag 3 mei

De bussen staan klaar op het Mgr. Ladeuzeplein en vertrekken om
13u.30 stipt voor het volgend programma :

14u.15 Oudergem, Sint-Anna, waar Jean Ferrard het nieuwe orgel
van Jan Boon bespeelt.

15u.30 eveneens in Oudergem, in de kerk van Blankedelle : Lieven
Strobbe bespeelt er het orgel van Patrick Collon.

17u. Bossut, Notre-Dame : Kathelijne Brouillard vertolkt orgel-
werken op het historisch Coppin-orgel. Naderhand wordt aldaar een
koffietafel voorzien.

Om 20u. speelt Theo Jellema het P.H. Anneessensorgel in de Saint-
Pierre te Archennes.

Jong orgeltalent in Tongerlo 1987

De Kempense Kultuurkring vzw met zetel in de Abdij van Tongerlo
(prov. Antw.) richt sinds 1956 concerten in met de bedoeling het
concertleven in de Kempen te verruimen. Tot de stichters-beheerders
behoorden de wereldvermaarde Vlaming en Kempenaar Baron Flor
Peeters, organist en pedagoog en componist, en Pater Titus Timmer-
man, organist der Abdij. Dankzij hun beider veelzijdige en hoog-
staande initiatieven kwamen zeer belangrijke solisten en gezelschap-
pen uit het binnen- en buitenland naar Tongerlo om te concorderen.
Dit voor de zomerconcerten op het Klais-orgel van de abdijkerk en
voor de winterconcerten in het kasteel van Prins en Prinses de
Mérode, het gemeentehuis, het Torenghof en ook het Da Vinci museum
in de Abdij zelf.

De aanwezigheid van het door Dom Jozef Kreps 'kultuurhistorisch'
genoemde Klais-orgel in de Abdij heeft altijd een centrale rol ge-
speeld in de programmatie van de Kempense Kultuurkring. Dit
orgel, gebouwd in 1933 door Joh. Klais Jr. uit Bonn, heeft 4 manu-
alen, pedaal, 3 vrije combinaties, 99 registers waarvan 57 sprekende :
dus een voor de Kempen uniek concertorgel. Het werd ingezegend

op 18 augustus 1933 door Prelaat Lamy op de eerste dag van de
achtste eeuwfeesten der Abdij en ingespeeld o.a. door Flor Peeters,
de toen jonge organist-titularis van de Sint-Romboutskathedraal te
Mechelen, en J. Borremans, voormalig organist van de Abdij. In
datzelfde jaar werd door de Abdij een boek uitgegeven met de
geschiedenis van 'Het Orgel van Tongerlo 1436-1933', geschreven
door Dom Jozef Kreps, musicoloog en organist van de Abdij van
Keizersberg te Leuven. Van dit boek, gedrukt op de perse van
de Sint-Norbertusdrukkerij der Abdij, zijn 500 exemplaren ver-
schenen, die thans een zeldzaamheid zijn geworden.

Ook vóór de stichting van de Kempense Kultuurkring in 1956
bestond reeds onder impuls van Flor Peeters en Pater Titus Tim-
merman een zekere traditie van orgelconcerten in de Abdij. Deze
traditie vond een sterke stimulans in het internationaal orgel-
congres, dat in de Abdij plaatsvond van 4 tot 8 augustus 1951.
En het was ook de aanleiding tot het uitgeven van De Praestant,
een driemaandelijks tijdschrift voor orgelcultuur in de Nederlanden.
Het vond gedurende meer dan 20 jaren een internationale waardering
in orgelkringen. Ook hier waren Flor Peeters en Pater Titus Tim-
merman de energieke drijfkrachten.

De Kempense Kultuurkring nam het initiatief 'Jong Orgeltalent in
Tongerlo' te lanceren. Jonge organisten, pas afgestudeerd of juist
vóór hun eindexamen, kunnen zich kandidaat stellen om voor een
geïnteresseerd publiek te concorderen op het eerste en op het tweede
van de drie geplande orgelconcerten ; voor het derde en slotconcert
nodigt de Kempense Kultuurkring zelf een organist met gevestigde
faam uit. Jonge organisten kunnen ook een ander musicus —
instrumentist of zanger — laten meewerken, mits de helft van het
concert gewijd is aan orgelsolo. Van de medewerkers wordt een
zelfde artistiek niveau vereist als van de organisten.

Uit de deelname-voorwaarden voor het concertseizoen 1987 zijn de
nu volgende punten reeds te vermelden :

Toelatingsvoorwaarden :

a) Eerste Prijs orgel of Laureaat orgel Lemmensinstituut :

1. de kandidaat moet een Eerste Prijs orgel behaald hebben aan
een Koninklijk Muziekconservatorium of aan het Lemmensinsti-
tuut, of zich voorbereiden op het behalen ervan.
2. Niet ouder zijn dan 25 jaar en de Belgische nationaliteit bezitten.
3. Zij bieden een programma aan van minimum 25 en maximum 30
minuten orgelmuziek. In deze categorie worden twee jonge orga-
nisten per concertnamiddag voorzien.

b) Hoger Diploma orgel of Prijs Lemmens-Tinel :

1. De kandidaat moet in het bezit zijn van het Hoger Diploma of
Prijs Lemmens-Tinel, of zich daarop voorbereiden.
2. Bij zijn aanmelding mag de kandidaat niet ouder zijn dan 30
jaar en moet hij de Belgische nationaliteit bezitten.
3. Een programma dient gebracht van 45 minuten orgelmuziek.
In deze categorie is er één organist per concertnamiddag voorzien.

Aanmelding en aanvaarding :

De kandidaturen moeten vóór 1 februari 1987 toekomen bij de
Kempense Kultuurkring t.a.v. Pater Herman Kerstens, Norbertijner-
abdij van Tongerlo, Abdijstraat 40, 3180 Westerlo.

De schriftelijke kandidaturen moeten o.a. de volgende gegevens
bevat :

- curriculum vitae van de organist(e) en desgevallend van de mede-
werkende solist(e) ;
- schriftelijke aanbeveling van de orgelleraar ;
- programma voorstel met minutage en aangepaste commentaar-
tekst bij componisten en uit te voeren werken. De commentaar-

tekst wordt aan alle aanwezigen op de concertnamiddag ter hand gesteld.

In het voorgestelde programma moet voorzien zijn : ofwel een orgelwerk van een hedendaags Vlaams componist, gecomponeerd na 1967, ofwel een orgelwerk van Flor Peeters, in leven stichter-beheerder van de Kempense Kultuurkring, ofwel een orgelwerk van een hedendaags Belgisch componist.

Grenoble, Interpretatie Franse orgelmuziek, 22-25 april '87

Onder de algemene leiding van Louis Thiry wordt het tweede interpretatieseminarie van de Franse orgelmuziek georganiseerd op het drie klaviersorgel met mechanische tractuur van de Italiaans-Franse orgelmaker Bartolomeo Formentelli, in de kerk van Saint-Louis te Grenoble.

De studie zal geconcentreerd zijn op het oeuvre van Nicolas de Grigny en Olivier Messiaen.

Inlichtingen : «Les Amis de l'Orgue» de Saint-Louis (Séminaire), Rue de Sault 1 — 3800 Grenoble F.

Elburg Hanzesteden-orgeldagen, 27-30 mei 1987

In de oude hanzestad Elburg zullen voor het eerste hanzesteden-orgeldagen worden georganiseerd door de Stichting Hanzesteden-Organecultuur. Jonge organisten studierend aan een conservatorium uit Duitsland en België zullen deze dagen te gast zijn in Elburg. De NCRV zal in de loop van dit jaar een serie radio-uitzendingen wijden aan diverse belangwekkende orgels in binnen- en buitenlandse hanzesteden. Deze serie zal tevens worden begeleid met een interessante brochure over de orgelhistorie van deze steden.

Nadere inlichtingen : Secretariaat Stichting Hanzesteden - Organecultuur, Hanzestraat 2, Elburg Ned.

Elburg orgeltonoonstelling van miniatuurorgels

Bouwers van miniatuur-orgels die hun pronkstukken voor een paar maand in bruikleen willen afstaan, worden vriendelijk verzocht hiervan mededeling te willen doen aan het bestuur van het Nat. Orgelmuseum, Wildemaetstraat 43, 8081 AH Elburg.

Ook andere interessante en waardevolle zaken, het orgel betreffende, zullen graag in bruikleen worden aanvaard.

Herk-de-stad, amateur-concours 30 mei 1987

Zangers en instrumentisten kunnen deelnemen.

De amateur-organisten worden uit hun eenzame positie gehaald en gestimuleerd als begeleider of improvisator, zowel binnen als buiten de eredienst.

Andere instrumentalisten en vocalisten worden uitgenodigd tot de beoefening van samenspel met concert- en huismuziek.

Ongeveer 20 kandidaten worden aanvaard, in volgorde van hun inschrijving.

Categorie 1 richt zich naar diegenen «die nog geen 1ste prijs hebben».

Programma :
Een verplicht werk met moeilijkheidsgraad van «Kleine preluden en fuga's» van J.S. Bach. Een barok-werk (ook vroeg-barok). Het instrument leent zich vooral voor Italiaanse en noordduitse barok. Een romantisch of hedendaags werk. Een korte improvisatie (tussen- en voorspel bij een uit te voeren kerkliedbegeleiding). Begeleiden van een solist (vocaal of instrumentaal) of Groep (max. 5 leden). Deze moeten eveneens actief zijn in een amateurgezelschap. De maximum duur bedraagt 25 minuten.

Categorie 2 richt zich tot het niveau van leerlingen met minimum spelniveau van de Middelbare Graden. Muziekhumaniorastudenten en goede amateurs zijn eveneens welkom.

Programma : Opgelegd werd, Barokwerk, Romantisch, hedendaags of classicistisch werk, eventueel een vroeg-barokwerk, Begeleiden van een solist (zoals voor categorie 1).

Inlichtingen : Orgelfestival Herk-de-Stad, M. Vandezande-Leemans, Stevoortweg 46, 3910 Herk-de-Stad, tel. (013) 55.31.97.

Orgelwedstrijd amateurs, St.-Gillis-Brugge, 30-31 mei 1987

De Vlaamse Orgelvereniging, vzw, organiseert op zaterdag en zondag 30 en 31 mei een orgelconcours voor amateurs en dus ook voor de studenten uit de orgelklassen van het gesubsidieerd secundair onderwijs.

Het aantal kandidaten is beperkt tot 12. Voor alle kandidaten wordt ruime repetitietijd voorzien en wordt de proef gereduceerd tot één speelbeurt.

Toelatingsvoorwaarden : De kandidaat is niet ingeschreven in de orgelklas van een instelling van het Hoger Onderwijs. Storting van 500 F. op rekening nr. 408-7046691-94 van de Vlaamse Orgelvereniging, met vermelding «Orgelwedstrijd». Ontvangst van het volledig ingevuld inschrijvingsformulier.

Programma :

M.G. : Andreas Sorge : Trio nr. 4 in G (Uitg. Harmonia H.U.3181)
J.S. Bach : een «klein» preludium met fuga
een werk naar keuze

H.G. : Johann Ernst Rembt : Trio nr. 3 in F (Uitg. Coppenrath)
J.S. Bach : en koraalvoorspel uit het «Orgelbüchlein»
een werk naar keuze

U.G. : Stolzel : Trio ex B dur, 3 delen (Uitg. Harmonia H.U.3083)
Heinrich Scheidemann : Koraalvoorspel «Herr Christ, der einig Gottes Sohn» II (Nr. 12 in uitg. Bärenreiter A5481)
J.S. Bach : een preludium of toccata met fuga
een werk naar keuze.

We vernemen echter dat een maximum aantal kandidaten reeds is ingeschreven.

Inlichtingen : L. Strobbe, Lindendreef 68 — 2320 Hoogstraten

Internationaal Albert Schweitzer orgelfestival Deventer - Holland, 22-27 juni 1987, Interpretatie-concours

Voor de achtste maal wordt een interpretatiewedstrijd georganiseerd voor orgelstudenten verbonden aan een muziekvakinstituut in Nederland en daarbuiten.

Programma :

Eerste ronde (speelduur van max. 20 minuten) :
— een koraaltrio van J.S. Bach. Te kiezen uit : Dritter Teil der Klavier-übung, of Leipziger Orgelchoräle, of Schübler Choräle ;
— een orgelwerk uit de eerste helft van de 19de eeuw, toegespitst op het karakter van het Holtgräve-orgel.

Final (speelduur van max. 25 minuten) :
— een koraaltrio van J.S. Bach, volgens bovenstaande criteria ;
— een orgelwerk na 1800 ;
— de speciale festivalcompositie 1987.

De interpretatiewedstrijd vindt plaats op het Holtgräve-orgel in de Grote of Lebuïnuskerk.

De Eerste Prijs bedraagt 2.000 Fl., de tweede prijs 1.000 Fl. en de derde prijs 500 Fl.

De jury bestaat uit Marie-Louise Jaquet, Parijs ; Peter Planyafsky, Wenen en Bert Matter, Zutphen (voorzitter).
Inlichtingen : Stichting Int. Albert Schweitzerfestival, postbus 744, 7400 AS Deventer, Holland.

Toulouse, orgelacademie 24 juni - 5 juli 1987

Concerten, lezingen en cursussen zijn rond verschillende thema's gebundeld.

Volgende thema's worden behandeld :

«Het orgel van de 'Grand Siècle'», F. Couperin, N. de Grigny, G.G. Nivers, N. Lebègue, van 1 tot 5 juli door Jean Boyer.

«De symfonisten in Frankrijk en Duitsland» van 24 tot 30 juni, door Xavier Darasse.

«Facultad Organica, 1626», Iberische exuberantie en mystiek, van 24 tot 30 juni door Jan Willem Jansen en tenslotte van 29 juni tot 3 juli «Buxtehude en de Noordduitse school», Buxtehude, Scheidt, scheidemann, Bruhns en Bach, door Harald Vogel.

Inlichtingen : Madame Aubert, 22, Rue Honoré-Serres, 31000 Toulouse (Fr.).

Internationaal orgelfestival Haarlem nu om de twee jaar — uitbreiding en vernieuwing — in 1987 geen festival

In de vijfendertig jaren van zijn bestaan heeft het Haarlems orgelfestival een grote internationale reputatie verworven.

Als enig festival in de wereld stelde het vanaf het begin de improvisatie centraal. Beroemde improvisatoren zijn uit het Haarlemse concours voortgekomen.

Een tweede pijler waarop «Haarlem» rust is de Internationale Zomeracademie voor Organisten. Uit alle delen van de wereld komen elk jaar musici naar Haarlem, om zich onder leiding van specialisten te verdiepen in verschillende aspecten van de orgelliteratuur.

Sinds 1982 functioneert in het raam van het festival ook het Podium voor Hedendaagse Orgelmuziek, waarmee Haarlem duidelijk heeft aangetoond niet alleen naar het verleden te willen kijken. Het is om dezelfde reden, dat het bestuur nu de tijd gekomen acht te kiezen voor een gewijzigde opzet.

Voortaan zal het Haarlemse orgelfestival eenmaal in de twee jaar plaatsvinden te beginnen in 1988, van 4 tot en met 30 juli. Dit jaar zal er daarom geen festival zijn.

Internationale zomercursus : De orgelkunst van F. Peeters, Mechelen, 20 - 31 juli 1987

Het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie voor Onderwijs en Permanente Vorming organiseert, in samenwerking met het stadsbestuur van Mechelen, in opvolging van de meesterklas Orgel Flor Peeters, de eerste internationale zomercursus voor orgel : «De Orgelkunst van Flor Peeters». Deze activiteit vindt plaats van 20 juli tot 31 juli 1987.

Het docentencollectief ziet eruit als volgt :

— repertoire : Kamiel D'Hooghe en Chris Dubois

— workshop : Raymond Schroyens en Guido Peeters

Aan de zomercursus kunnen maximum 18 studenten deelnemen, die een artistieke en technische opleiding hebben genoten gelijk aan een Eerste Prijs Orgel van een Rijksconservatorium of muziekhogeschool.

Het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap draagt alle kosten voor cursus en verblijf.

Programma :

1. Theorie :
Flor Peeters, Ars Organi, deel I, Editio XXI Aucta et emendata, Schott Frères, Brussel ; blz. 37-38.
Basisprincipes en voordrachtregels voor het orgelspel.

2. Repertoire :

- A. Prae-Bach : 1 werk
B. Œuvre van J.S. Bach : 2 werken : 1. Sonate (verplicht), 2. Vrije vorm (1 werk), of 3. 2 choraalvoorspelen
C. César Franck : 2 werken : Ed. Durand of C.F. Peters
D. Belgische en Franse symfonische scholen : 1 à 2 werken uit het oeuvre van J. Lemmens (Ed. Rob. Forberg), E. Tinel (Ed. by Wyne Leupold - Mc Afee Music Corporation - New York), Ch.M. Widor, A. Guilmant, L. Vierne, Ch. Tournemire
E. Flor Peeters 2 à 3 werken uit de verscheidene genres :
symfonisch genre :
Symphonic Fantasy, opus 13, H.W. Gray-Belwin Mills
Variationen und Finale, opus 20, Schwann-C.F. Peters, Frankfurt
Vlaamse Rhapsodie, opus 37, Schott Frères
Elégie, opus 38, Lemoine
Suite Modale, opus 43, Lemoine
Concert Piece, opus 52a, C.F. Peters, New York
Lied Symphony, opus 66, C.F. Peters
Four Pieces, opus 71, McLaughlin-Birch Tree Co
polyfonisch genre :
Toccate, fugue et hymne, opus 28, Lemoine
Passacaglia e fuga, opus 42, Schott Söhne, Mainz
Sinfonia per organo, opus 48, Lemoine
Drei Preluden und Fugen, opus 72, Schott Söhne
muziek na 1965 :
Six Lyrical Pieces, opus 116, H.W. Gray-Belwin Mills
Parafrase on Salve Regina, opus 123, C.F. Peters
Sonata quasi una fantasia, opus 129, Schott Söhne
Ricerare, opus 134, C.F. Peters
koraalvoorspelen :
Zehn Orgelchoräle, opus 39, Schott Söhne
Ten Chorale Preludes, opus 68, 69, 70, C.F. Peters
Ten Chorale Preludes on Gregorian Hymns, opus 75, 76, 77, C.F. Peters
Hymn Preludes for the Liturgical Year, opus 100, C.F. Peters
(24 volumes)

In totaal maximaal 9 à 10 werken.

3. Workshop :

In de loop van de cursus zal aandacht geschonken worden aan een multimediale benadering van de Orgelkunst van Flor Peeters. Deze voordrachten zullen gegeven worden in de taal die de meerderheid van de cursisten verstaat. Geschreven (verkorte) vertalingen zullen voorhanden zijn.

4. Concours :

Op het einde van de cursus zal een concours, dat gewijd is aan de werken van wijlen Flor Peeters, georganiseerd worden voor kandidaten die zich hiertoe aangetrokken voelen. Het repertoire kan werken inhouden uit de verschillende genres en duurt minimum 15 en maximum 25 minuten.

Inlichtingen : Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie voor Onderwijs en Permanente Vorming, Internationale Samenwerking Kunstlaan 43, 1040 Brussel, tel. (02) 512.50.89, toestel 353, J. Van Thielen.

J.S. Bach-cursus, M.-Cl. Alain, Saint-Donat, 21-28 juli 1987

Sedert vele jaren wordt in Saint-Donat een Bachfestival georganiseerd vanaf 28 juli tot 11 augustus. Daaraan gaat telkens een zomer-cursus vooraf, gewijd aan het orgeloeuvre van J.S. Bach. Deze cursus wordt door Marie-Claire Alain gegeven op een orgel van Schwenkedel (1969).

Het thema «J.S. Bach voor ... en na ...» wordt uitgewerkt met voorafgaande studie van minstens drie werken uit volgend programma :

D. Buxtehude : Toccata in re-klein, Een versierd koraal (naar keuze)
J.S. Bach : Toccata, Adagio en Fuga in do-groot, Orgelbüchlein : korallen voor de Passie-tijd (BWV 619 tot 624), Triosonate Nr. 2 in do klein (BWV 526), Preludium en fuga in si klein (BWV 544).

F. Mendelssohn : Sonate Nr. 6.

Inlichtingen : Académie Internationale d'Orgue, 26260 Saint-Donat.

Orgelacademie Eupen, 26 juli - 1 augustus 1987

Seminaries, excursies naar o.m. het Cavaillé-Collorgel te Hasselt en het Teschemacherorgel te Vaals, worden ingericht.

Docenten zijn Hans-Georg Reinertz (Oudfranse muziek), Hermann Busch (Guilmant), Gerard Habraken (Dupré, Langlais).

Inlichtingen : Musica Viva, Hostert 16, 4700 Eupen, tel. (087) 74.07.78.

Internationale orgeldagen Stuttgart, 2 - 8 augustus 1987

Onder leiding van Prof. Dr. Ludger Lohmann en Volker Lutz worden te Stuttgart een «Internationale Orgeltagung» georganiseerd.

Orgelweek Vlaardingen, 10 - 15 augustus 1987

Ter herdenking van Pieter van Peteghem, stamvader van het befaamde Vlaamse orgelbouwersgeslacht, die leefde van 1708 tot 1787, organiseert de Werkgroep Wandelconcerten deze zomer een orgelweek in de Grote Kerk te Vlaardingen waar zich één van de grote en fraaiste instrumenten van genoemde bouwer bevindt.

Naast de voor het publiek toegankelijke activiteiten, zoals concerten, lezing en een expositie, is er een cursus georganiseerd die speciaal gericht is op de uitbouw van de muzikale mogelijkheden van organisten c.q. orgelstudenten door middel waarvan zij de gelegenheid krijgen hun kennis van het Vlaamse Rococo-orgel uit te breiden en zich vertrouwd te maken met de speelaard, de klank en de registratiemogelijkheden van dit karakteristieke instrument. Het is tevens de bedoeling de geschiktheid aan te tonen voor de mogelijkheden van een ruimer repertoire.

De cursus wordt verzorgd door Kamiel D'Hooghe. Verder verlenen ook Antoon Fauconnier, Gert Oost, Ewald Kooiman en Aad Zoutendijk hun medewerking.

Het cursusgeld bedraagt 150,- Gld.

Het programma is als volgt :

1. P. Cornet : Salve Regina
A. Van den Kerckhoven : Fantasia in d
M. Van den Gheyn : Morceau in g
Eén van deze werken is verplicht.
 2. Een keuze uit het werk van volgende componisten :
G. Muffat, J. Cabanilles, P. Du Mage, J.A. Guillain
 3. Andere literatuur passend bij het Van Peteghemorgel.
- Opgave van de te spelen werken vóór 15 juli 1987.
Er is gelegenheid tot studeren, o.a. op het Van Peteghem-orgel.

De cursisten hebben gratis toegang tot alle andere activiteiten. Het aantal cursisten voor actieve deelname is beperkt. Het is mogelijk de lessen als luisteraar bij te wonen. Kosten f 20,00 per dag.

Op verzoek verleent het secretariaat medewerking bij het zoeken naar logies.

Inlichtingen en aanmelding bij het secretariaat : Sweelinckstraat 2, 3131 SP Vlaardingen - Nederland - tel. (010) 435 61 77.

Het orgel te Vlaardingen werd in 1763 gebouwd voor de abdij van Baudeloo te Gent. In onbruik geraakt, werd het in 1819 aangekocht door de Nederlandse Hervormde Gemeente van Vlaardingen, die het instrument door Abraham Meere, orgelbouwer te Utrecht, liet overplaatsen. Het oorspronkelijk oxaal bleef gehandhaafd en het ecowerk werd door hem tot een volledig klavier uitgebouwd, terwijl het in een nieuwe kas werd geplaatst. Latere wijzigingen en de slechte staat waarin het instrument inmiddels verkeerde maakten een grondige restauratie noodzakelijk. Onder toezicht van Monumentenzorg werd het in de jaren '72-'73 voortreffelijk gerestaureerd door de Firma Vermeulen te Weert, met als adviseurs Dr. M.A. Vente en Hans van der Harst.

Sindsdien vertegenwoordigt het instrument weer op waardige wijze de Vlaamse orgelbouwtraditie van de rococo en geniet het onder kenners grote bekendheid vanwege het zuidelijk karakter van zijn klank.

Hasselt orgel-aktief

Het orgel heeft in Hasselt de laatste jaren steeds meer aan belangstelling gewonnen.

De zaterdagconcerten op het Niehoff-orgel van de kathedraal zullen ook in 1987 doorgaan. Op zaterdag 7 maart begint de nieuwe reeks «1ste zaterdag van elke maand»-concerten (zie agenda). Januari en februari worden overgeslaan om praktische (verwarmings-)redenen. Voor die periode worden wel mogelijkheden onderzocht iets rond het orgel te doen i.s.m. het Muziekconservatorium.

Ook het Cavaillé-Coll-orgel in de H.-Hartkerk zal in de verdere programmatie een vaste plaats toebedeeld krijgen, terwijl er tussen 22 en 29 augustus een festival rond het orgel zal worden georganiseerd.

De stad Hasselt wil ook voor haar patrimonium zorg dragen ; de stedelijke orgelcommissie bereidt momenteel een dossier voor tot restauratie van het orgel van de Sint-Gertrudiskerk van Kuringen. Concertinlichtingen : Stedelijke Culturele Dienst, Thonissenlaan 73, 3500 Hasselt, tel. (011) 22.60.08.

In het spoor van J.S. Bach, 22 - 30 augustus 1987

De Stichting Lodewijk de Raet organiseert andermaal een Bachreis onder de muzikale leiding van Kamiel D'Hooghe. De orgels van Eisenach, Arnstadt, Mühlhausen, Naumburg, Dresden (Hofkirche), Rötha, Altenburg, Leipzig en Halle (Marienkirche en Marktkirche) worden bespeeld. Verder wordt een bezoek gebracht aan Erfurt, Köthen en Weimar.

Ook Goethe, Liszt, Schiller worden in Weimar bedacht. Tijdens de busverplaatsingen geeft Kamiel D'Hooghe lezingen over Bach, en de retoriek, over de versmelting van verschillende stijlen in de muziek van J.S. Bach en over Bachs belevenissen op elk van de bezochte plaatsen.

Inlichtingen : Stichting Lodewijk de Raet, Liedtstraat 27-29, 1210 Brussel, tel. 241.88.33.

Orgelinterpretatiecursus Kempen, 10 - 15 augustus 1987

De docenten Wolfgang Rübsam en Ludger Lohmann geven een interpretatiecursus, gewijd aan de noordduitse orgelbarok, Bach, Widor, 5de en 9de symfonie en Vierne.

Inlichtingen : Walter Damm, Breslauer Strasse 15, D 4152 Kempen 1.

Vierde orgelseminarie in Wallonië, 17-25 augustus 1987

In het Groot-Hertogdom Luxemburg en in de Belgische provincie Luxemburg wordt een internationale orgelacademie georganiseerd. Daarnaast is nog een excursie in Lorreinen gepland met bezoek aan historische orgels.

Cursusleiders en solisten zijn : Jean-Claude Zehnder (Basel), Jean Ferrard en Bernard Focroulle (Luik).

Het werk van Samuel Scheidt (1587-1654) en Dietrich Buxtehude (1637-1707) worden als volgt bestudeerd :

— Het Magnificat bij de Lutherse organisten (Focroulle)

— De Variatie (Ferrard)

— De vrije vormen : toccata, prelude en fuga, canzona (Zehnder)

De cursussen worden gegeven op de volgende orgels :

Nassogna, Collegiale Saint-Monon ; A. Thomas 1982

Aye, Saint-Séverin, A. Thomas 1977

Waha, Saint-Etienne, A. Thomas 1977

Hotton, Notre-Dame, G. Westenfelder 1976

Luxembourg, Saint-Michel, G. Westenfelder 1971

Luxembourg-Grund, Saint-Jean, G. Westenfelder 1978

Luxembourg-Cents, G. Westenfelder 1981

Inlichtingen : AIEW, Rue de l'Eglise 15, 6930 Grupont, tel. (084) 36.67.19.

Vierde Europees orgelconcours, Beauvais, 14 - 27 september 1987

Ter nagedachtenis aan de vijftigste verjaardag van het overlijden van Louis Vierne (1870-1937) wordt een internationaal concours georganiseerd.

Programma : Eliminatieproef :

— «Herr Jesu Christ dich zu uns wend» BWV 655, J.S. Bach

— Feux follets Nr. 4 uit de tweede Suite van «Pièces de Fantaisie» op. 53, L. Vierne

— Vrije improvisatie op een gegeven thema (max. 6 minuten)

Finale :

— Allegro Maestoso (1ste deel) uit 3de Symfonie, L. Vierne

— Méditation, L. Vierne

— Final van de 6e Symfonie, L. Vierne

— Prélude, Adagio et Choral varié sur le thème du 'Veni Creator' op. 4, M. Duruflé

— Vrije improvisatie, waarvan themaopgave op het laatste ogenblik (max. 6 minuten).

Inschrijvingen vóór 1 juli 1987.

De eliminatieproef gaat door van 14 tot 21 september in het «Institut National des Jeunes Aveugles» te Parijs. De finale wordt georganiseerd in de kathedraal van Beauvais op zondag 27 september te 15 uur.

De twee concours-orgels zijn van Danion-Gonzalez. Het eerste heeft drie klavieren en elektrische tractuur. Het tweede heeft vier klavieren en mechanische tractuur.

Drie finalisten worden toegelaten. De «Grand prix» bedraagt 20.000 FF. De twee andere finalisten ontvangen 2.000 FF.

Inlichtingen en inschrijvingen : Brigitte de Leersnijder, 70, Rue de Rivoli, 75004 Paris.

Agenda

MAART :

- 1 18u10 BRT - Orgelmagazine, Concert K. van Ingelgem in de abdij van Dendermonde, gewijd aan M. Dupré
- 7 15u30 Hasselt, St.-Quintinskathedraal, Jean Wolfs, NL
- 8 18u10 BRT - Orgelmagazine : Hommage aan P. Guilmant, *1938, Ch. M. Widor †1937, L. Vierne †'37, met historische en nieuwe opnamen
- 15 18u Antwerpen, St.-Jozefskerk ; Cantatedienst : Antwerps Bachkoor o.l.v. M. scheck, H. Verschraegen, orgel.
Homilie : P. Schollaert
- 18u10 BRT - Orgelmagazine : Documentatiecentrum voor orgel, Gesprek met R. Deleersnijder
- 22 18u10 BRT - Orgelmagazine : Spaanse en Portugese orgelmuziek ; Guy Bovet in St.-Lambrechts-Woluwe
- 29 18u10 BRT - Orgelmagazine : 2 LP ; Historische orgels Oost-friesland, Orgellandschap Oostpruisen

APRIL :

- 4 15u30 Hasselt, St.-Quintinskathedraal, Carl van Eyndhoven

MEI :

- 2 15u30 Hasselt, St.-Quintinskathedraal, Heidi Emmert, BRD
- 3 18u Leuven, Ladeuseplein : vertrek 6de orgeltocht LOK (zie mededelingen)
- 9 Orgelexcursie naar Frans-Vlaanderen m.m.v. Jean Boyer
- 10 16u Tongerlo, Abdijkerk, Ignace Michiels

JUNI :

- 6 15u30 Hasselt, St.-Quintinskathedraal, Joris Verdin
- 14 16u Tongerlo, Abdijkerk, Eric Halein
- 14 Male, St.-Trudo-abdij, St.-Kruis-Brugge, Dirk Blockeel
- 21 Male, St.-Trudo-abdij, St.-Kruis-Brugge, Erik Hallein
- 28 Male, St.-Trudo-abdij, St.-Kruis-Brugge, J. Van Landeghem

Tijdschriften

ARS ORGANI, Zeitschrift für das Orgelwesen, herausgegeben von der Gesellschaft der Orgelfreunde e.V.

34ste Jg. Nr. 4 — december 1986

— H.J. Busch : Die Orgelmusik der Schuler Max Regers (1)

— J. Burg : Notizen zu den Französischen Ausgaben der Orgelwerke von J.S. Bach und ihrer Geschichte

— M. Kares : Mensurdarstellungen — Vorschlag einer zeitgemässen Vergleichsmethode

— W. Bretschneider : Int. Orgeltagung der Gesellschaft der Orgelfreunde, Lausanne, 27.7 - 2.8.'86

THE DIAPASON, An International Monthly Devoted to the Organ the Harpsichord and Church Music

77ste Jg. Nr. 10 — oktober 1986

— G.N. Bullat : Première of Messiaen's «Livre du Saint Sacrement»

— Verslag A.G.O. 1986 — Detroit

Nr. 11 — november 1986

— W.D. Gudger : Registration in de 18th century British Organ Voluntary

Nr. 12 — december 1986

— J. Holland : A study in contrasts (University of Nebraska, Lincoln Conference)

— J.P. Buzard : A.I.O. Convention 1986 — Chicago

- W.D. Gudger : *Registration in the 18th century British Organ Voluntary (2)*
78ste Jg. Nr. 1 — januari 1987
- W. Aylesworth : *OHS Convention 1986 Eastern Iowa*
- P. Hardwick : *The Organmusic of Kenneth Leighton (1)*
Nr. 2 — februari 1987
- P. Hardwick : *The organmusic of Kenneth Leighton (2)*
- M. McNeil : *An Analysis tool for Contemporary and Historical Tunings*

CONNOISSANCE DE L'ORGUE, Revue de l'Association Française pour le Sauvegarde de l'orgue ancien
Nr. 59-60, été-automne 1986

- P. Hardouin : *L'Orgue de St.-Roch (1796-1806)*
- J.C. Tosi : *L'Orgue d'Oderen restauré*
- M. Degrutère : *L'Orgue des Cordeliers de Vannes*
- *Facteurs d'Orgues Parisiens du XVIIe Siècle : La première carrière de Paul Maillard*

GREGORIUSBLAD, Tijdschrift ter Bevordering van Liturgische Muziek. Uitgave van de Ned. St.-Gregoriusvereniging.

110de Jg. Nr. 4 — december 1986

- C. Pouderoijen : *Nieuwe inzichten in de ontwikkeling der Gregoriaanse modi (2 hist. gevolgtrekkingen)*
- B. Kahmann : *Insula Felix : een traditie achterna*
- F. Jaspers : *De Noordnederlandse Gregoriaanse Zangboeken*
- K. Middelhoff : *1916-1986 : Jubileumjaar van Dom Ambroos Verheul osb (50 j. Benedictijn, 40 j. Tijdschrift voor Liturgie, 30 j. liturgische Studiedagen)*
- K. Middelhoff : *31ste Vlaams-Nederlands Liturgisch Congres, Houthalen, 29-31 oktober 1986*
- R. Bot : *Vijf Postludia voor orgel (W. Vogel, K. de Wijs, D. Manneke, J. Raas, L. Toebosch)*

L'ORGANISTE, Organe de l'Union Walonne d'Organistes a.s.b.l.
18de Jg., Nr. 72 — 1986/4

- J.P. Felix : *Le nouvel orgue de St-Symphorien*
- L. Devos : *A propos du tempérament de Dom Bédos 1770*

HET ORGEL, Uitgave van de Nederlandse Organistenvereniging
82ste Jg., Nr. 12 — december 1986

- F. Grondsma : *Adriaan Engels 80 jaar*
- W. Kloppenburg : *Een nieuw kerkboek en een proefbundel*
- J. Jongepier : *Het orgel in de Hervormde kerk te Vaals*
Het orgel in de Hervormde kerk te Beek
- K. Wisse : *Kroniek van een tijdschrift (Het Orgel) II en slot*
83ste Jg., Nr. 1 — januari 1987
- K. Hoek : *Eenvoudige nieuwe orgelmuziek*
- K. Hoek : *Heterofonie in de Westerse kerkzang*
- H. van der Harst, F. Jaspers en Jan Jongepier : *3 gerestaureerde orgels in Noord-Brabant, het Vollebregtorgel van Sint-Servatius, Erp, de Loretorgels van de Sint-Lambertuskerk te Lith en van de O.-L.-Vrouw-ten-Hemelopneming te Reusel*
Nr. 2 — februari 1987
- F. Grondsma : *Jean Langlais 80 jaar*
Nr. 3 — maart 1987
- E. Kooiman : *Ritter en Beckmann : op gespannen voet ?*
- K. Hoek : *Nieuwe muziek in de liturgie*
- J.F. van Os : *Tugy-reconstructie in de Predigerkirche te Basel*
- F. Grondsma : *Olivier Messiaen : «De blijdschap in mijn muziek is gedictieerd door het geloof»*

- Verantwoordelijke uitgever : Kamiel D'Hooghe
- Voor de inhoud van de ondertekende artikels zijn alleen de auteurs verantwoordelijk
- Drukkerij Van Geertruyen — Asse